R-809

NEMZETI NŐNEVELÉS

id. ENTZ GÉZA
1862—1919
egyetemi tanár
ajándéka.

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXXV. ÉVFOLYAM. 1914. I—II. FÜZET.

Január—Február.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	Magyar hölgynek születtél! Áldd érte sorsodat! Berta Ilona	1—4
II.	Eötvös József báró. Apponyi Albert gr.	5—15
III.	Az új rovat. Petzné Beszedits Róza	16—30
IV.	Leányaink szociális neveléséről. Sebestyénné Stetina Ilona	31—41
V.	Rosenzweig Saphir Sarolta. Neumanné Zsengeri Irma	42—47
VI.	A család és az asszony. Nagy Gizella	48—52
VII.	A fiatalok rajongása. Szomolányi Sarolta	53—58
VIII.	A Czinkotai nőnevelő intézet. Zichy Sarolta grófnő beszédével. B. I.	59—62
IX.	Az egységes nemzeti iskola. (Első közlemény). Rein után Binder Laura	63—67
X.	**Külföldi lapszemle.** Dr. Schmidt Mária	68—71
XI.	**Nőnevelési szemle.** A Nők Nemzetközi Szövetségéről. Gr. Apponyi Albertné. — Az Erzsébet Nőiskolai iskolatársak szövetsége. — Művészet, élet, rajztanítás. t. a. — Felhívás Péterfy Sándor emlékének megörökítésére. — Szmirnacsomózógép. — Az Orsz. M. Iskolaegyes. — A M. D. E. igazgatósági ülése. — Pályázatok.	72—81
XII.	**Irodalom.** Havas István. A tomajfüredi aranynapok. S. M. Stankovits Szilárd. A testnevelés kézikönyve. Az első M. Orsz. Gyermektanulmányi kongresszus naplója	82—84

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet-Nőiskola)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgyis csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* **díjtalanul** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai még kaphatók a kiadóhivatalban.*

A „*Nemzeti Nőnevelés*“ megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 6 kor.

Tanítónőknek és tanítónőjelölteknek 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „*Nemzeti Nőnevelés*“ címe alatt az Erzsébet-Nőiskolába (István-út 93. sz. a.); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VIII. ker., Rákóczi-tér 4. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXV. ÉVFOLYAM. 1914. JANUÁR—FEBRUÁR. I—II. FÜZET.

MAGYAR HÖLGYNEK SZÜLETTÉL! ÁLDD ÉRTE SORSODAT!

Olyan jó volna megtalálni a szót, «Honunk szebblelkű asszonyaihoz!»

Talán ha sokan és teljes erővel keressük, és talán ha mi *nők* is komolyan hozzálátunk a kereséshez, meg is találjuk! Oh ha megihlethetném a szebblelkűek szivét! Ezer és ezer gondolat hullámzik agyamban és az érzések árja megnő és tért keres!

A mi *hazánkról* akarok szólani a mi asszonyainknak, a Nemzeti Nőnevelés olvasóinak és tényezőinek!

És megjelennek előttem a nagyok, a költők és a bölcsek, akik nagyratartották őket, akik számtalanszor kifejezték, hogy a honleányok segítsége nélkül nem dolgozhatnak eredménnyel a honfiak!

«Kezedben van a gyermek álmai
Tündérvilága lelkes ifjúnak
S a férfi boldogsága! Játszani
Ily drága kincsek nem adattanak!

A kisdedeknek néma szája kér:
Hogy adj nekik *hazát*, ne vondd meg azt,
Áldás — vagy átok vár — válaszért,
Határozz! és kimondtad sorsodat!»

Ugy érezem — gyakran érezem ezt — hogy ismét ot állunk, hogy kimondjuk sorsunkat és vele a *jövő nemzedék* sorsát. Valami hiányzik a mi asszonyaink, leányaink lelkéből, törekvéseiből, munkájából!

A *közösség* érzete, hogy egy közös otthonba tartozunk bele, hogy *haza* kell hordani munkánk minden gyümölcsét — mint

püjébe a méh — hogy édes mézzel kell megtölteni az otthon a haza téreit és fogalmát.

Ma egy éve épen ebben az időben, talán épen ebben az órában megjelent előttem a szülői ház képe, amelyben *imádkoztunk* mi gyermekek is a *házáért!* Ha visszagondolok a szülői házba, azt látom, hogy abban *dolgoztak* is a *házáért!* Ma szinte utópiának hangzik ez. Ma olyan ritkán hallja a leány, a fiú, hogy neki az édesanyján kívül még egy anyja van, amely feltáplálja, felneveli, amely *önérzetet* ad, hogy nem kóbor vándor az egyén, hanem erős kötelékekkel, kötelességekkel *egy* földhöz, néphez, nyelvhez; szokásokhoz, erényekhez; multhoz és jövőhöz; történelemhez és irodalomhoz; törvényhez és erkölcshöz hozzánőtt *gyermeke* a hazának.

Az *egyéniség*, az individium kialakításának vágya csaknem természetellenessé lett a mi életünkben. Valami különleges, eltérő csodává szeretne lenni mindenki, aki érzi, hogy valamiben különbözik a többitől. Az a sok félbenmaradt úgynevezett egyéniség úttalan utakon jár és kiesik a keretből, a *haza* keretéből. A határokat nem látja, amely őt magyarrá teszi, hanem határtalan, végnélkül való perspektivákat keres és megsemmisül.

Annyi ifjúnak ez ma a sorsa! És félek és félve látom, hogy leányainak sem tudják, hogy voltaképpen hová tartoznak életükkel és munkájukkal.

Az *otthonnak, a családi fészeknek, tűzhelynek szeretetét* kell megnövesztenünk leányaink lelkében; — *a munka befektető értékének* tudatára kell őket ébreszteni! — *a takarékosság áldozó és boldogító erősségét* kell megkivántatni velük!

Amikor az a leány még látta színről-színre, hogy az édesanyja leült a rokkához és azt a kendert fonta-szőtte ruhának, abroszoknak, amelyet ő maga vetett el, akkor az otthon és a *haza* megbecsülése és szeretete természetes módon született és izmosodott meg a lelkében. Azon a rokkán, azon a vetélőn a haza sorsát is fonták, szőtték erős, szinte örökkétartó szövetté a magyar nők.

Más eszközökkel most is ezt kell tennünk. Nekünk nem

szabad hűtelenekké válnunk a magyar nő ideáljához, amely munkaszerető és egyszerű, a hagyományokhoz ragaszkodó, takarékos és áldozatrakész. Nekünk is dolgoznunk kell a *házáért!*

Ti édes anyák! hozzátok szól a mi szavunk! Több komolyságot, józanságot, több *igazságot,* tiszteletet, nemes egyszerűséget és áldozatra készséget vigyetek be gyermekeitek nevelésébe. Lássátok meg bennük, lássátok folyton a jövendőbeli embert, *magyar embert,* akinek meg kell majdan értenie, hogy a nagy világon e hazán kívül nincsen számára hely és hogy azt a nagy világot is csak úgy értheti meg és magának megbecsültetést csak úgy szerezhet ott, ha a nemzeti erkölcs erős talajából nőtt ki, ha abban vert gyökeret az egyénisége.

Az imádott külföld — a külső országok — bizonyos szánalommal néznek arra a magyarra, aki ő érettük feláldozza az otthonát, hazáját, régi jó szokásait, jólétét. Abban, hogy a külföld nem becsül minket eléggé sok része van annak, hogy mi túlságosan sokra becsüljük és ész nélkül utánozzuk még hóbortjait is.

A statisztika szigorú számadatait nem iktatom bele ennek a szózatnak a keretébe, hiszen azokat mindnyájan ismerjük: hogy hány és hány 100 milliót juttatunk különösen mi nők a külföldnek selyemért, piperéért s mennyit költünk el külföldi fürdőkben stb.

Bizonyos, hogy valóságos rablógazdálkodást folytatunk.

Álljunk meg! Ti édesanyák, nevelők és tanítók, irányítsátok a munkaösztönt és tanulási vágyat, amely a nőben oly nagy erővel tör elő, családot boldogító, nemzetet építő munkává és hatalommá. Értessétek meg velük, hogy csak látszólag, csak felületesen szemlélve kevés egy ember működése, munkája a nemzete életében, hogy mindnyájunkat át kell hatni annak a csodás, erős szép gondolatnak, hogy a nemzetünk sorsa tőlünk, a mi kis életünk tartalmától és nemes munkájától függ. Mondjátok meg nekik sokszor, hogy ők a nemzet, a haza életében fontos, nélkülözhetetlen tényezők, hogy Isten amikor magyarrá teremtette őket, egyszersmind hivatást is adott nekik, hogy a magyar nemzet *jövőjét* munkálják és fenntartsák.

Ha együtt látom az Erzsébet nőiskola annyi otthonból, családból összesereglett növendékeit, gyakran így elmélkedem előttük: Szeretem én magukat gyermekek, leányok? *Nem!* Mit szeressek rajtuk, ezen a sok *idegen,* rosszalkodó kis és nagy népségen?

Idegen?

Szeretem én magukat? Igen! szeretem forrón, lelkem egész boldog nagyravágyásával, mert maguk *magyar* leányok, mert mi összetartozunk, mert mondhatatlanúl vágyom arra, hogy maguk minden más nemzet leányainál kiválóbbak legyenek! A mi hazánk egyetlen egy derék nőt sem nélkülözhet, mindnyájunkra szüksége van. Ha hív, ha üzen, ha azt a nagy üzenetet megüzeni: «mindnyájunknak el kell menni!»

A nemzeti érzésem mérhetetlenül nagyravágyó, mindig elégedetlen a mi leányainkkal és mindig erőt ad nekem, hogy szeretettel bánjak velük és műveljem, neveljem őket, mert hiszen édes hazámnak, édes anyámnak teszek ezzel szolgálatot, mert hiszen ők *nem idegenek* nekem, hanem testvéreim a nemzeti közösség folytonosságában. «Itt élned s halnod kell!»

Kevesen vagyunk, nagyon erősen össze kell fognunk, hogy rés ne maradjon avagy, hogy az ellenséges erők közénk férjenek. Mi nők, kik a politika nemes is nemtelen küzdelmeitől távol állunk. «Az érdekek harcától távolabb» — óh halljuk és hallgassuk meg az «*égi szót!*» a *kötelesség és a lelkiismeret szavát!* és szíverünkön keresztül ne csak költészetté és dallá szürjük azt, ahogyan a költő kívánja, hanem alakítsuk át családot és nemzetet, boldogító és fenntartó, tiszteletet parancsoló munkára is.

Most újra nagy szükség van erre, mert mintha a magyar férfiak «tettdús életének zajában» elnémult volna az *égi szó.*

Ti édesanyák, nevelők és tanítók, neveljük magyarabbá a mi legdrágább kincsünket: leányainkat, gyermekeinket!

Mert még neked virulnod kell, oh hon!
Felül időn és minden sorsokon!

Budapest. *Berta Ilona.*

EÖTVÖS JÓZSEF BÁRÓ.*

Mélyen tisztelt közgyűlés! Ha nagyemlékű Eötvös József báró jelentőségét akarjuk megállapítani nemzeti fejlődésünkben, akkor nem térhetünk ki annak a korszaknak jellemzése elől, amelyre egész működése esik. Ez a korszak a XIX. század delelője, e század teljes öntudatosságának, teljes önbizalmának, teljes lelki kifejlettségének ideje.

Eötvös nem élte meg az alkonyt; nem élte meg ama századvégi meghasonlást, amely egy nagy csalódás fokozatos felismerésével átvezet a XX. századba és eddig alig eredményezett egyebet a skepszisnél, a szellemi áramlatok teljes anarchiájánál és mindenfelé szétágazó vajudásoknál. A XX. század, mely voltaképpen már a XIX. század utolsó negyedében veszi kezdetét, ma még nem bir határozott fizonómiával. Forrongó katlanából kétségtelenül kifejlődik majd valami pozitiv ideál, amely neki megadja a történelmi karakterét és hivatását. De azt ma csak sejteni lehet: felismerni nem. A XIX. század azonban mint befejezett kép áll előttünk; szellemi mozgalmai áttekinthetők, egységes szempontokra visszavezethetők eredményeikben megitélhetők.

E mozgalmak sokaságából minket itt elsősorban a társadalmi és politikai jellegűek érdekelnek: Ezek milliójébe kell beállítanunk Eötvös Józsefet, mert ő volt a XIX. század szellemének

* Nem ünnepelhetjük méltóbban Eötvös József báró emlékezetét, mintha nagy szellemirokonának, Apponyi Albert grófnak az E. M. K. E. kolozsvári közgyülésén elmondott gyönyörű beszédjét örökítjük meg folyóiratunkban. A beszéd szives átengedéséért e helyen is köszönetet mondunk a nagy nevű szerzőnek. *Szerk.*

legtökéletesebb és legnemesebb személyesítője Magyarországon. Ő volt az, akinek lelkén keresztül hatoltak a művelt emberiség eszmeáramlatai a magyar köztudatba és mi talán még nem is eszméltünk arra, hogy mennyit köszönhetünk ennek a közvetítésnek, épp ennek a közvetítésnek, a közvetítés minőségének épp annyira, mint a közvetítés tényének. Azt köszönhetjük neki, hogy az új eszmék megtisztultan hatoltak be hozzánk, megtisztultan a tagadásnak, a gyűlölködésnek, a türelmetlenségek azon salakjától, mely más nemzetek tapasztalatai szerint oly gyakran vegyült beléjük. Eötvös lelke bölcsész- és poétalélek volt: nyugodt, derült, a nagy összefüggéseket látó, mindent megértő, mindent méltányló, elfogulatlan lélek volt. Nem az ellentéteket kereste, hanem a kiegyenlítéseket, nem a rombolást, hanem az építést, nem a szakítást, hanem a fejlődést, főleg pedig az igazságot. A szavak nála azt jelentették, amit természetes értelmük szerint jelentenek. Ha szabadságról beszélt, szabadságra gondolt, nem pedig helycserére az elnyomásban. Kultura. haladás, tudomány, felvilágosodás: ezek a magasztos fogalmak az ő lelkében tisztán és őszintén alakultak ki és nem váltak ott soha mellékcélok takarójává. Hazánkat talán végzetes belső harcoktól mentette meg az a körülmény, hogy a nyugati új eszmeáramlatok egy ilyen lelki médiumon keresztül hatoltak ide be hozzánk és hogy a magyar szabadelvüség nagyjából mai napig is magán hordja Eötvö József szellemének bélyegét. Ebben látom én a nagy nyugateurópai magyar bölcsész államférfiúnak azt az igazi történelmi jelentőségét, melyre talán kevéssé figyeltünk eddig és amelyet előadásom folyamán néhány konkrét ténnyel is akarok megvilágítani.

Hanem előbb tartozom annak megjelölésével, hogy tehát szerintem miben áll a XIX. század társadalmi és politikai áramlatainak az a sajátossága, amelyet nálunk a legteljesebben Eötvös hozott kifejezésre? Ha őt magát kérdezzük, megkapjuk a választ a XIX. század uralkodó eszméjéről szóló monumentális művében. Szerinte ezek az uralkodó eszmék: a szabadság, az egyenlőség, a nemzetiség eszméi, melyek csiráját Eötvös

nelyesen a kereszténységben látja, leghatalmasabb előretörését pedig a francia forradalomban. A XIX. század társadalmi és politikai munkája valóban nem más, mint a nagy francia forradalom eredményeinek megérlelése s intézményekbe való átültetése. Eötvös elitéli az átültetésnek azt a módját, amely jelesül Franciaországban Rousseau tanainak befolyása alatt megkíséreltetett, s amely lényegileg abban állott, hogy szabadság és egyenlőség egyértelmünek vétetik a polgárok egyenlő, de többnyire fiktiv részvételével a korlátlan államhatalom kialakulásában : ehelyett ő inkább az állam hatalmi szférájának korlátozásában keresi a szabadság kritériumát, de e kritika mellett is hisz abban, hogy a szabadság és egyenlőség elve (a nemzetiségről később szólunk) jogi intézmények által az emberiség megelégedésére vihető át az életbe. És ez a hit az, amely őt a XIX. század tipikus képviselőjévé avatja. A kétely nyomai már mutatkoznak ugyan későbbi műveiben, de alapján tovább él benne ez a hit, mely a XIX. század fénykorát jellemzi és abban a nemzedékben, melyhez Eötvös tartozott, az a lelki harmoniát, megállapodottságot idézte elő, amelyet hiába keresünk a mai kor vajudó eszmevilágában.

A XIX. század legjellemzőbb vonását abban a hitben látom, melyet a francia forradalomtól örökölt, hogy a jogilag biztosított szabadság és egyenlőség s az ezen alapon mentől korlátlanabbul érvényesülő individuálizmus megteremteni a valódi, a lényegbeli szabadságot és egyenlőséget is. Az átmenet a XIX. századból a XX-ba, ennek a hitnek, mondjuk, ennek az illuziónak szétfoszlása volt. S ha illuzióról beszélek, ezzel korántsem akarom kétségbe vonni, hogy a szabadság és egyenlőség jogi biztosítékainak megteremtése valamelyes haladást igenis előidézett abban az irányban is, hogy az egyéni boldogulásnak esélyei a tömegekre nézve is javultak s hogy a pusztán munkából élő néposztályok sorsa jobbá lett, mint amilyen az előző korszakokban volt. De ez a javulás csekély azokhoz az igéretekhez képest, amelyeket a jogi szabadság és egyenlőség hirdetése tartalmazni látszott, csekély az élet élvezetének azon lehetőségeihez képest,

melyeket a technika és kulturális haladás megnyitott és a tömegeknek szemei élé állított. Oly csekély, hogy a szabadság és egyenlőség jogi intézményeinek tényleges hatása a csalódás érzetét váltotta ki a tömegek lelkéből. Nem abban különbözik tehát az a korszak, amelyen élünk, a XIX. század fénykorától, mintha elejtette volna a szabadság és egyenlőség ideáljait; ellenkezőleg: nagyobb következetességgel és türelmetlenséggel ragaszkodik hozzájuk, hanem abban, hogy e nagy észmének pusztán jogi biztosításával meg nem elégszik és követeli azoknak az életbe való átvitelét, ezt pedig a pusztán jogi, a pusztán elvi elismeréstől többé nem várja. Európában ez a folyamat visszanyúl a XIX. század utolsó negyedébe; sőt elszigetelt jelenségei a század egész fejlődését kisérik. Amerikában tovább tartott az illuzió, mert ott a nyugat el nem foglalt területi menedéket nyujtottak azoknak az energiáknak, amelyek a keleti államokban nem boldogulhattak. Most azonban ott talán még rikítóbban vált az ellentét a szabadság és egyenlőség jogi fikciója és a tényleges függések és egyenlőtlenségek valósága közt. Ennek az ellentmondásnak betege a mi korunk s lázasan keresi a megoldást. S bár a józan észt azt mondja, hogy minden társadalmi függés megszünésére és az életsorsok abszolut egyenlőségére gondolni nem lehet; mégis épp oly bizonyos az is, hogy a boldogulási esélyeknek messzi menő kiegyenlítése és a technika és kulturai haladás által nyujtott nemesebb élvezetekben való részesedésnek kiterjesztése a tömegekre parancsoló szükségszerüséggel fellépő követelmények. Átérezte azokat a XIX. századnak minden nagy szelleme is s csak abban van a különbség, hogy akkor biztak azoknak spontán megvalósulásában a jogilag megkonstruált szabadság és egyenlőség alapján, ma pedig már nem biznak. Innen a szoros értelemben vett szociálizmusnak terjedése nem csak Európában, de most már Amerikában is és innen mindenféle fiókszociálizmusok, keletkezése a Marx-féle iskola körén is: államszociálizmus, tanszéki szociálizmus, kereszténységszociálizmus stb., mindezek annak a benső nyugtalanságnak és vajudásnak jelenségei, melyek a francia forradalom és a XIX. század nagy illuziójának szétoszlásából keletkeztek.

De vajjon vád akar-e ez lenni a XIX. század ellen, vád Eötvös József ellen, hogy ideáljaik megvalósítását egyoldaluan jogi intézményektől várták? Az előrelátás hiányának vádját emelem-e ezzel ellenük? Korántsem. Az emberiség evolueiója fokozatosan halad, minden korszaknak megvan a maga hivatása és ezt a hivatást nem teljesíthetné, ha bizonyos egyoldalusággal nem biznának annak sikerében. A szabadság és egyenlőség jogi szervezetét meg kellett csinálni némely országban, példának okáért minálunk még ez a munka sincs befejezve, ez a feladat is óriási küzdelmekbe került, melyekre csak az eredményekbe vetett hit lelkesíthette a küzdőket. Ha a kétely szelleme honol vala lelkeikben, nem oldhatják meg feladatukat. Csak annyi következik ebből, hogy a multnak nagyjait sohasem szabad oly irányban bámulnunk, mintha ők befejeztek volna mindent, elvégeztek volna mindent és ránk sikereik élvezetének nyugalmát hagyták volna. Nem. Az igazi kegyelet, midőn hálával adózik elődeink érdemeinek, továbbépít az általuk lerakott alapokon, azon nagy tervrajz után, amelynek egész csak az isteni gondviselés tekinti át és amellyel szemben megtettünk mindent, amire az emberi gyarlóság még a legfényesebb elmék erejében is képes, ha az épületnek általunk felépítendő részét jól megépítjük és tulsokat nem építünk belé olyat, amit majd szét kell rombolni, mert az általános tervrajz megsejtésében tulnagyot tévedtünk.

Ha pedig ezt az egyedül igazságos mértéket alkalmazzuk Eötvös József működésére, úgy őt a XIX. század legelőrelátóbb politikai bölcseszei közé kell sorolnunk. Ő osztozott századának hitében, a szerint okoskodott, a szerint alkotott; de sem okoskodásaiban, sem alkotásaiban nem zárta ki a jövő lehetőségeit, azokat sem, amelyeket világosan nem láthatott és nem prejudikált a jövő fejleményeinek, azoknak sem, amelyek az ő felfogásával ellentétes irányt követtek. Lepregnánsabb példája hite ezen elfogulatlanságának, szinte azt mondanám: szerénységének, az 1868. évi népiskolai törvény, ez a bámulatos alkotás, melyet nem habozom az összes művelt nemzetek népiskolai törvényhozásai közt a legkiválóbbnak nevezni. Eötvös gondolata szerint a

közös községi iskola lett volna népoktatásunk gerince; ettől várt bizonyos felekezeti kiegyenlítést a vallásosság sérelme nélkül és az állam omnipotenciájának kikerülésével, amelytől szellemteljes érettségének korszakában irtózott. Mivel azonban szabadságszerető lelke távol állott minden türelmetlenségtől, nem akarta a népoktatásra saját kedvenc gondolatát, mint kényszerzubbonyt ráerőszakolni, hanem tért nyitott minden iskolatipusnak, amely bizonyos feltételeket teljesített. A fejlődés tényleg más irányban következett be: népiskoláinknak két tipusa erősödött meg, az a kettő, amelynek Eötvös csak kisegítő szerepet szánt: az állami iskola és a felekezeti iskola, ami lemaradt, az éppen a községi iskola volt. Eötvös alkotása pedig meg tudott állani ezzel a fejlődéssel szemben, melyet ő nem célzott, mert akképp volt berendezve, hogy ennek az eshetőségnek is tért nyisson, ha a kulturális tényezők természetes energiája ebben az irányban indulna meg. És bizonyos novelláris intézkedésekkel, melyek nagyrészt már megtörténtek, biztosítani lehetett Eötvös népiskolai törvényének keretén belül azokat a nemzeti és szociális szempontokat is, amelyek az ő idejében még nem látszottak aktuálisoknak, úgy, hogy az ő gondolata, habár más módon, mint ahogy hitte, mégis csak megvalósult. Ime, egy példája annak az államférfiúi alkotásnak, amely nem köti a korlátolt emberi előrelátás bilincseibe az intézményeket, hanem beléjük fekteti azt a ruganyosságot, mely s tartós szilárdságnak egyik előfeltétele. Bizonyítja ez a példa azt is, hogy a bölcsészeti gondolkozás gyakorlatiasság tekintetében is fölötte áll annak, a mely a puszta gyakorlatiasságot fitoktatja és így kereszteli el korlátoltságát. Az igaz bölcsész az, aki századokra kihatólag gyakorlatias.

Hasonló eredményre fogunk jutni, ha szemügyre vesszük Eötvös Józsefnek szellemi magatartását azzal az eszmével szemben, melyet ő a XIX. század uralkodó eszméi közt harmadiknak jelölt meg: a nemzetiségi eszmével szemben.

És itt ahoz a ponthoz értem, amelyről leginkább kötelességem szólni, midőn az Emke körében ünnepeljük Eötvös emlé-

két. De ez talán az a pont is, amelynél a közfelfogás bizonyos áramlatai szerint a legtöbb nehézségekbe ütközünk. Pedig minél közelebb jutunk tárgyunkhoz, annál világosabban látjuk, hogy ezen a téren sincs okunk megtagadni nagy állambölcsészünk hagyományát, hogy itt is csak annak kibővítéséről, tartalmának helyes alkalmazásáról lehet szó.

A XIX. század uralkodó eszméi című nagy munkájában foglalkozik Eötvös alapvetően a nemzetiségi kérdéssel. Annak megállapításából indul ki, hogy igen különböző fogalmak csúsznak el a nemzetiségi jelszó alatt és azokban a mozgalmakban, amelyek körülötte támadnak. Ezzel a fogalomzavarral foglalkozva, úgy idézett munkájában, mint későbbi röpiratban eljut a nemzet és nemzetiség tételeinek világos megkülönböztetéséig. Nemzet az, amelyet geografia, történelem, közös hagyományok, közös jog, közös állami szervezet, alkot, vagy talán helyesebben, amely ilyeneket alkot; nemzetiség pedig azok összessége, kik egy fajhoz tartoznak, egy nyelven beszélnek. Megállapítja továbbá, hogy Európa államai közt talán egy sincs, melyben a nemzet és a nemzetiség fogalma összeesnék, egy sincs, amelyet alkotó elemeire ne bontana a nemzetiség gondolatának következetes keresztülvitele. És azután, most már alkalmazva a tételt a hazai viszonyainkra is, felveti azt a kérdést, hogy mely alapon oldandó meg tehát a nemzetiségi probléma. Két módja volna ennek, úgymond, az egyik, amely külön jogalanynak tekinti a nemzetiséget; bizonyos területen, ahol többségben van, uralmat biztosít neki és így föderációvá változtatja az egész államot, a másik az, amely a nemzetiségi sajátságoknak érvényesülését az egyéni szabadság területére utalja, oda t. i., hogy a szabadság általános fogalma szerint mindenki akadálytalanul kifejthesse egyéniségének minden oldalát, tehát faji és nyelvi sajátságait is azon határok közt, amelyeket a politikai értelemben vett nemzeti egésznek és államnak létfeltételei kívánnak. Eötvös több munkájában foglalkozik a nemzetiségi kérdés e kétféle megoldásával s éppen a közszabadság követelményéből vett érvekkel meggyőzően mutatja ki az elsőnek a nemzetiségi

jogalanyiság alakjára fektetett megoldásnak abszurdítását, sőt tényleges lehetetlenségét. Reveláló világossággal kimutatja, hogy annak követelése nem a szabadságszereteten, hanem az uralomvágyon alapul, melybe a fékevesztett nemzetiségi áramlat természetszerüleg csap át. Kimutatja, hogy az ekként kihasított nemzetiségi területeken az ott lakó nemzetiségi kisebbségekkel szemben intézményesen volna biztosítva a legnagyobb zsarnokság, vagy pedig, amennyiben a központi hatalom a kisebbségek oltalmára közbelépne, az állam és az állam e tagjai közt az összeütközésnek állandósága. Kimutatja, hogy a történelmen és földrajzon alapuló összes szokás által erkölcsileg tömörített nemzeti alakulás természetes fölénnyel bir azzal a nemzetiségi törekvéssel szemben, amelynek sem körvonalait, sem tartalmát szabatosan megállapítani nem lehet, mely tehát jogi konstrukcióra nem alkalmas, hanem csak az egyén jogának és szabadságának elismerésében találhatja természetes kielégítését.

Állást foglal tehát a legnagyobb határozottsággal az utóbbi megoldás mellett és így nemhogy ellentétben állana a magyar nemzeti politikának következményeivel ezen a téren, hanem ellenkezőleg, mély állambölcseleti okoskodással lerakta annak mindenkorra megingathatatlan alapjait. Arról, hogy az egyéni nyelvhasználati és kulturális társulási szabadságnak az állam egész szempontjából mik legyenek korlátai, hogy e tekintetben szükítő vagy tágító értelemben járjunk-e el és pedig mikor és miben: erről mindenkor lehet szólani és annál liberálisabban lehet eljárni, minél teljesebben van száműzve, vagy legyőzve az a fantom, amellyel szóba állani sem lehet és amelyre Eötvös mérte állambölcseletileg a halálos csapást: a nemzetiségi jogalanyiság és területi uralom fantomját.

Lehetnek, akik úgy tartják, hogy Eötvös ama gyakorlati kérdésben mai tapasztalásaink szerint itélve, túlliberális volt. De ez teljesen mellékes mozzanat. A fődolog a helyes elvi álláspont; ennek a helyes elvi álláspontnak a kidomborítása és megalapozása pedig az ő halhatatlan érdeme és annál nagyobb

jelentőségű szolgálata, minél inkább ismeri őt el az egész világ a szabadság egyik fenkölt bajnokának.

S hogyan gondolkodott Eötvös azoknak a veszélyeknek elhárításáról, amelyekkel a nemzetiségi mozgalmak nemzeti egységünket, ezt az ő szerinte is mindenek fölött álló közjogi tényt veszélyeztetik? Ezt a kérdést is bölcseleti magaslatról nézi és azért eltalálja reá a helyes választ, azt, amely elvi tartalmában mindenkorra érvényes és mindent megmond, bár összes következményeit csak lassankint ismerjük fel és gyakorlati alkalmazását az idők követelményei szerint módosítjuk. A válasz pedig az, — elolvashatja mindenki Eötvösnek 1865-ben a nemzetiségi kérdésről írt gyönyörű végfejezeteiben, — hogy nem egy ad hoc rendszabályokban, hanem nemzetiségi életünk felemelésében, históriai küldetésének magaslatán kell keresnünk jövőnk biztosítását; más szóval: a nemzeti élet erkölcsi erejében.

A bölcsész itt is gyakorlati politikusnak bizonyult a szó legvalódibb értelmében. Ha van igazság, amelyet kétségbevonhatatlanul igazol a tapasztalás, ha van igazság, amely meggyőző erővel foly a dolog természetéből, akkor ez az igazság az: hogy a nemzetiségi kérdés egyáltalán nem olyan kérdés, amelyet önmagában megoldani lehessen. A nemzetiségi kérdés nem egyéb mint a faji érzés energiájának összeütközése az egységes politikai nemzet erőtényezőivel. A megoldás tehát az, hogy az utóbbiak az összeütközésben állandóan felülmaradjanak. Ezt pedig nem lehet elérni holmi részleges, külön erre a célra irányuló rendszabályokkal, hanem csak úgy, hogy ha a nemzeti élet minden ágát egészségessé, erőteljessé alakítjuk. Az összes állami intézmények kifogástalan működése, gazdasági jólétnek és kultúrának teremtése és főleg egy teljes nemzeti élet presztizsének sérthetetlen fenntartása: ezek azok az indirekt eszközök, amelyek összessége által érhetjük el csupán azt a helyzetet, melyben erősebbé válik a nemzeti tudat a nemzetiségénél. Ha ezen erkölcsi tényezőknek csak egyikében is hiba van, ha az állami gépezet működése kifogás alá esik, ha a kulturát, ha a népjólétet elhanyagoljuk, ha nemzeti életünket megcsonkítani, annak

presztizsén csorbát ejteni engedünk: ha ezen pontoknak csak egyikén is hézag mutatkozik, ne beszéljünk a nemzetiségi kérdés megoldásáról. Sem az egyik, sem a másik, sem jó közigazgatás, sem jó kulturpolitika egymagában nem panacea, hanem mindaz együttvéve, ami a magyar államot a tiszteletnek, a szeretetnek, a ragaszkodásnak tárgyává teszi, ami azt imponáló alakban állítja minden nyelvű polgárainak szeme elé. Ha kissé mélyebben gondolkozunk, axiomaként látjuk magunk előtt azt a tételt, hogy csak a nemzeti élet teljessége az, ami a nemzetiségi szétmállás ellen biztosíthatja ezt az országot, mert egyedül ez helyezi a nemzeti gondolatot fölénybe a nemzetiségi áramlat fölött.

Ha ilyen egészséges nemzeti életet létesiteni tudunk, akkor nincs mit félnünk az ugynevezett nemzetiségi veszélytől: nincs mit félnünk azért, mert a szabadság elvére alapított politikai nemzeti egységünk fenntartása kongreuens az emberiség nagy érdekeivel, azok a tövekvések pedig, amelyek hazánkat nemzetiségek szerint fel akarják darabolni, ugyazokkal a nagy emberiségi érdekekkel ellentétben állanak: nem csak a földrajzzal, nem csak a történelemmel, nem csak a tételes joggal, hanem az emberiség aktuális nagy érdekeivel is. Akármelyik olyan területét gondoljuk el hazánknak, amelyen a velünk szembe álló nemzetiségi törekvések érvényesülhetnének, mindenütt azt fogjuk találni, hogy ezzel az a terület tovább esnék a nyugati kultura befolyásától, hogy ott kevesebb szabadság, kevesebb jólét, kevesebb haladási képesség alakulna ki, mint az egységes magyar államban. Akármilyen jogos kritika érheti is nem egy ponton közállapotainkat és akármilyen rokonszenvvel és elismeréssel viseltessünk is délkeleti és déli szomszédjaink törekvései iránt; nincs az az elfogulatlan ember, aki ne volna kénytelen mindezen általános szempontokból a fölényt számunkra megállapítani, fölényt, mely nem muló és esetleges természetű, hanem 900 évvel ezelőtt a nyugathoz történt csatlakozásunknak organikus eredménye. Igenis, a nyugati szellem fentartásának ezen a nagy területen az egységes magyar nemzeti állam egyedül gondolható alapja és én nem tehetek róla, nagy biztosítékát le-

lem nemzeti létünknek ebben az összefüggésében az emberi haladás létfeltételeivel.

Eötvöst is ez a gondolat bátorította, ő is látta, bár talán nem olyan élesen, mint ahogyan nekünk azt látnunk kell, a veszedelmeket, melyek a nemzetiségi mozgalmakból az egységes magyar hazára hárulhatnak, de ezekkel szemben megnyugvást talál, midőn tekintetét az ő átfogó elméjének tisztaságával az emberi fejlődés nagy törvényeire irányítja és azokat a nemzetiségi mozgalmakra alkalmazza. «Minden eszme — úgymond — csak akkor s azon alakban válik egyes korszakokban uralkodóvá, melyben azt az általános haladás érdeke megkívánja s mindegyik a hatalmat, melyet valamely korszakban gyakorolt, elveszti, ha olyan alakban állíttatik fel, mely által az általános iránnyal, mit civilizációnk haladásában követ, ellenkezésbe jön».

Ebben az alapvető igazságban van egyik biztosítékunk, hogyha mi ezt nem csak negativ irányban alkalmazzuk a nemzetiségi mozgalmak tulzásai ellen, hanem pozitív alakban is aképp, hogy ez a mi hazánk, ez a mi nemzetünk élete minden megnyilvánulásában az igazságnak, az erkölcsi tisztaságnak, a szabadságnak, az egyenlőségnek s az emberi haladás minden nagy eszméjének kifejezője legyen.

Eötvös József egész élete törekvés volt ez irány felé; őrizzük meg emlékezetét, kövessük nagy szellemének útmutatását.

Kolozsvár. *Gróf Apponyi Albert.*

AZ ÚJ ROVAT.*

Motto: Nincs a világon semmi, ami oly könnyen emelkednék, oly hamar szépülne, nemesbülne, mint *az emberi lélek.* *Maeterlink.*

Nemrégiben nehány jeles könyvet kaptam Lipcséből, a könyvkedvelők ez Eldorádójából. A könyvek csomagolására használt papirosok közt találtam egy amerikai képes ujságot Andrew Carnegie arcképével és egy róla szóló hosszabb közleménnyel, mely 75-ik születésnapja alkalmából jelent meg.

A nagy emberbarát milliárdos többé-kevésbbé jól ismert életrajzi adatai közt volt e cikkben nehány igen érdekes, előttem teljesen új dolog is.

Hogy a skótországi ódon Dunfermline városka ritka szerencsés és páratlan nagylelkű szülötte vajmi csekély tudománynyal felszerelve került 63 év előtt Amerikába s mint egy nagy gyapotszövő-gyár szerény kis munkása kezdette mesébe illő pályafutását; hogy eddigelé 170 millió dollárnál többet áldozott jótékony és kulturális célokra — iskolák, egyetemek, könyvtárak, kórházak alapítására; hogy lelkes híve a Világbéke, helyesebben mondva *a nemzetközi választott bíróság* nagy kultureszméjének: mindezt már régebben olvastam róla. De hogy az elemi iskolát is alig végzett — *teljesen autodidakta* — aggastyán, óriási vállalatainak zseniális vezetése mellett, mint író is szép nevet vívott ki magának Amerikában, az igazán meglepett.

Jeles szociálpolitikai, nemzetgazdasági munkái közül a jelzett cikk írója különösen kiemeli «*A gazdagság Evangéliuma*»

* A győri «Kisfaludy-Társaság»-ban tartott székfoglaló előadás. Szerk.

című könyvét, melyben Carnegie azon hő vágyának ad ismételten kifejezést, vajha vagyonával és határt nem ismerő áldozatkészségével, egy szemernyit bár, előbbre vihetné, boldogabbá, elégedettebbé tehetné az emberiséget.

Talán nem lesz érdektelen Carnegie e megható altruisztikus vágyakozása kapcsán egy kissé eltűnődni korunk legszebb vonása, legmegnyugtatóbb áramlata: mindjobban terjedő, fokozódó és erősbülő *emberbaráti érzülete fölött.*

Mert igazán érdekes, hogy míg régebben az emberiség boldogításának vágya csak *egyes,* kiváló nagy lelkek — *rajongásnak minősített* — álma volt, ma — a részvét, a szolidaritás, együttérzés fejlődésével — mind általánosabbá válik. Mintha valami láthatatlan erő vonzana minden jólelkű, gondolkozó embert társadalmi munkásságba, és a kor problémái közül is csak azok számíthatnak *általános, állandó* érdeklődésre, melyek a köz javát vannak hivatva előmozdítani.

A jelen kultur-emberének lelki mélyén ma már — félig öntudatlanul bár — nemcsak az a vágy él, hogy boldog legyen, hanem hogy másokat is azzá tegyen. És saját boldogságának *egyetlen pozitiv* módját: állandó lelki békéjét és harmóniáját csak úgy éri el, ha e belső sugallatának — legjobb erejéhez mérten — eleget tesz.

A jövő emberének pedig már aligha lesz nagyobb gyötrelme, mint a másoknak okozott — *helyrehozhatatlan* — szenvedés emléke. És sokat emlegetett létérti küzdelmünkben, annyi kíméletlen hadakozás, önző tülekedés után mindjobban kikristályosodik majdan egy szebb, magasabbrendű természeti törvény: *a kölcsönös segítés, támogatás törvénye.*

E kölcsönös segítés, boldogítás vágyát azonban a legrajongóbb emberbarátok sem úgy értelmezik, mintha *minden szenvedéstől* meg kellene, meg lehetne váltani az emberiséget. Nem. A szenvedés — úgy látszik — egyik *fő vezérmotivuma* az Élet rejtélyes szálakból szőtt nagy szinfóniájának. Talán — legalább a mi kis bolygónkon még — szintén *természeti törvény;* emelkedésünk, haladásunk egyik nélkülözhetetlen módja, eszköze.

Mert kétségtelen, hogy van szenvedés, mely fölemel, tisztít, nemesít; elnézőbbé, megértőbbé, szelídebbé teszi az embert.

Kiváló szellemeknek, a haladás úttörőinek tanulságos életrajzát olvasgatva, meggyőződésünk, hogy akik valaha valami nagyot, maradandót alkottak, akik legszebben írtak, daloltak, festettek: mind megjárták a maguk súlyos kálváriáját és szenvedésük alkotásaikkal úgy összeforrt, hogy szinte hozzá tartozott.

Midőn tehát az emberbarátok a szenvedések csökkentésére törekszenek, úgy ezalatt csak a nyomor, a bűn, a tudatlanság, a betegségek és kegyetlenségek okozta gyötrelmek ellen való küzdelmeket kell érteni. Ebben a küzdelemben résztvenni a legszebb emberi feladat, *és pedig mindnyájunké.* Kitől hogyan telik.

Mert szerencsére nemcsak anyagi eszközökkel, pénzzel, az ötletszerűen — néha egész helytelenül — gyakorolt *adakozással* segíthetünk embertársainkon, hanem minden legkisebb munkájával a humánus érzésnek. Gyakran már egy vigasztaló szó, bátorító tekintet fölemel, balzsamként hat. Egy altruisztikus érzéstől sugalmazott könyvvel, cikkel, festménnyel; embertársaink javát célzó intézményekkel és tudományos kísérletekkel; humánus eszmék felkarolásával, propagálásával mind a szenvedések ellen küzdünk és a jövő boldogabb, ideálisabb társadalmát segítjük megalapozni.

És hála Isten mindebben, különösen *az őszinte segítniakarásban,* ma már nincs is hiány.

Milyen megható módon nyilvánul meg napjainkban már az emberek közt a szolidaritás érzete, «ha a szerencsétlenségek vészharangját valahol meghúzza a sors». Hány szép, megható epizódról olvasunk, hallunk az időközönkint felmerülő katasztrófák, elemi csapások idején.

A minden téren folyton nagyobb méreteket öltő, *a fejlődés vonalával párhuzamosan haladó* humánus akciók, a karitativ intézmények szaporodása, társadalmi viszonyainknak legszebb, legmegnyugtatóbb oldalát képezik.

Természetesen azért még nagyon sok a tenni, pótolni való.

Így pl. úgy *nálunk, mint a külföldön* hiányos még az eleven, szerves összekötő kapocs a jótékony intézmények és a társadalom széles rétegei közt. Sok városban nemcsak a jobbmódú lakosság nem ismeri egyrészét saját jótékony intézményeinek, de még azok sem, akiknek javára alapítva lettek.*

Belgiumban újabban minden ház falán, egy kis táblán vannak feljegyezve az illető város összes humánus intézményei; máshol a rendőröket, hordárokat, bérkocsisokat, a vasúti missziót teljesítőket látják el a címekkel. De teljesen kielégítőnek még egyik módszer sem bizonyult.

A folyton szaporodó, bővülő karitativ intézetek *köztudatba való gyors átvitelét, állandó nyilvántartását* úgy lehetne talán legkönnyebben, legegyszerűbben elérni, *ha a napilapok szentelnének e nemes célnak egy állandó rovatot.*

Ezt t. i. úgy értem, hogy a szokott: *Politika, Hirek, Irodalom, Művészet, Törvényszék, Vidék, Sport* stb. rovatok közé, mellé felvennének egy mondjuk «*Humanizmus*» című rovatot. E rovatban közölve lennének aztán elsősorban — az igen tisztelt szerkesztő urak bölcs belátása és határozata szerint — hetenkint, havonkint, vagy csak a nagy ünnepek terjedelmesebb mellékletein — az illető város, megye, vidék *összes humánus intézetei és ezeknek pontos címei.*

Bármilyen megoldás mellett is *hamarosan átmenne ez a köztudatba.* Az ezen rovat iránt érdeklődők megjegyeznék, számontartanák és a szíves tájékoztatást épp oly hálásan fogadnák, mint a szórakozásokat, élvezeteket kináló helyek és alkalmak felsorolásait, szokásos pro és kontra bírálatait: az *ezeket kereső olvasók.*

Az új rovatba kerülne továbbá sok olyasmi, ami most is

* Így például a minden humánus intézmény iránt melegen érdeklődő Vay A. gróf írja a «Budapesti Hirlap» egyik — 1912-iki — számában, hogy Hamburgban és Amsterdamban járva, csak hosszas keresés után sikerült a vándor-munkásotthonokra rátalálni, mert nemcsak a megkérdezett polgárok, de még a rendőrök sem tudtak kellő útbaigazítással szolgálni.

bent van a lapokban, de *elszórtan*. Azaz *minden jótékonysági akcióra vonatkozó közlemény*. Így pl. a modern gyermekvédelem sok ágazatú *gyönyörű* munkáira, a különböző patronázsokra, a munkásvédelemre, a népjóléti intézményekre; a tüdővész, az alkohol ellen folytatott küzdelemre vonatkozó hírek; jótékony célokra befolyt adakozások; alapítványok, ösztöndíjak, kedvezmények, emberbaráti végrendelkezések stb. stb.

Alkalomadtán a *külföldi* és a többi hazai lapok *hasonló rovatából is a kölcsönösen átvett, kicserélgetett* hírek az érdekesebb, követésre méltó intézményekről, invenciókról, az újabb és újabb — most talán *még nem is sejtett* — humánus és szociális mentő-horgonyokról.

Ezeket nincs okunk egymás elől rejtegetni. A könyörülő szeretet eszközeinek arzenáljait, az irgalmasság erődítményeit, védőbástyáit, *idegen hatalmak területén is bátran kémlelhetjük*. Sőt midőn e nemes versengésben egymástól jót tanulni, egymásnak jó példát adni igyekszünk: egyszersmind fokról-fokra rombolgatjuk a bennünket — népeket, nemzeteket, tulajdonkép egymást vállvetve támogatni hivatott *testvéreket* — elválasztó előítéletek korhadozó falait.

Épp ezért *joggal sorozhatók* majdan az új rovatba a leghumánusabb tendenciájú mozgalomról: a háborúk borzalmainak és kegyetlenségeinek kiküszöbölése, a szociális nyomor gyökeres orvoslására törekvő *Békeakciókról szóló közlemények is*. Így a béke-egyesületek és lapok, a nemzetközi egyezmények, szövetségek *folytonos szaporodásáról*; a berni központi békeiroda zajtalan, de állandó üdvös munkásságáról, az interparlamentális és hágai békekonferenciákról; valamint a nemzetközi döntő bíróság intézményének *gyakorlati alkalmazásáról* szóló örvendetes hírek.

S minthogy az így köztudomásra hozott adatokban folyton az emberi szolidaritás, együttérzés harmonikus megnyilatkozásaival találkoznánk: az új rovat valószínűleg lényegesen hozzájárulna az altruisztikus érzések, gondolatok felköltéséhez, a szociális érzék és világnézet fejlesztéséhez.

Mert miként a lencseüveggel felfogott napsugarak is inten-

zivebb hőt tudnak *együttesen* kifejteni, úgy az emberszeretet nemes, szubtilis lángjainak ily módon *állandóan egyesített* fénysugarai is mind szélesebb körben képesek melegíteni, gyujtani, az önzés és közömbösség jégpáncéljait olvasztgatni.

A példa vonz, lelkesít; gondolat gondolatot, érzés érzést kelt. Így pl. az angol irodalomtörténet *hiteles statisztikai adatokkal* bizonyítja, hogy Dickens bájos kis «*Karácsonyi történetének*» megjelenése csodás bőkezűségre buzdította Anglia összes jobbmódú polgárait és hogy számos, ma már nagyszabású humánus intézményüknek vetették meg első, kezdetleges alapját az ő műveinek hatása, inspirációja alatt.

Fényes bizonysága ez annak a hatalmas szuggesztiv erőnek, melyet olvasmányaink reánk gyakorolnak s melyet, sajnos, még nem szoktunk kellőleg méltatni.

Pedig ha a praktikus, üzleti szellemek néha sajnálkoznak afölött, hogy a Niagara-vízesésben rejlő óriási energiát még nem sikerült teljesen ipari, technikai célokra felhasználni, úgy korunk idealistái is méltán fájlalhatják, hogy a világirodalom kincsesbányáiban lekötve rejlő *eszményi erőforrásokat* sem tudjuk jobban értékesíteni; s erkölcsi, szellemi mozgató energiává változtatni. Sőt hogy ezeknek céltudatos kiaknázása helyett a selejtes detektiv és a többi regény- és *főkép színműirodalom* révén maholnap egy léha, cinikus, gonosztevő kis generációt nevelünk.

De nem! Ettől ne tartsunk. Ezek csak efemer jelenségek. Apróbb eltévelyedései, szépséghibái a kornak. Száz év mulva senkisem ír és olvas effélét, mert akkora teljesen kikristályosodik és átmegy a köztudatba az a meggyőződés, hogy ez gonosz és esztelen cselekedet. Szellemi méregkeverés; merénylet a Gondviselés és a Természet közös nagy céljai: az emberiség haladása, tökéletesbülése ellen.

Jövő idők piszihológusai, jogtudósai talán majd elvitázgatnak még afölött, hogy akik ilyesmiben fővétkesek voltak, vajjon Lombroso betegei közé, avagy Dante «Lasciate ogni speranza» feliratú poklába sorolandók. De a részrehajlatlan kulturhisztorikusok előtt majdan rehabilitálni fogják korunk ízlését érté-

kesebb irodalmi termékeink, és épp ezeknek remélhetőleg folyton megújuló, véget nem érő kiadásai. Bizonyítva, hogy áhitoztuk és megbecsültük a felemelő, a nemesebb érzéseket és gondolatokat tartalmazó könyveket. Műveket, melyeknek alapmotivuma az emberszeretet, vezéreszméje a haladásba vetett rendületlen hit.

*

Ne tartsunk attól, hogy az *új rovat* térfoglalását, sőt remélhető bővülését a nagyközönség megúnja. Valószínűbb, hogy jelentőséget méltányolva, csakhamar jó gondolatokkal, új ötletekkel gazdagítja.

A társadalomtudományi megfigyelés komolyabb színvonalához fokozatosan közelednek már azok a kis riportok is, melyekkel a napilapok hasábjain mind gyakrabban találkozunk. Valamelyes tanítás, figyelmeztetés, néha szomorú, komoly szemrehányás rejlik e jó tollal és meleg szívvel írt kis közleményekben is.

Reméljük inkább, hogy a folyton szaporodó, *kisebb városokban* is egyre-másra létesülő humánus intézmények — (árvaházak, népkonyhák, népkönyvtárak, munkáslakások és kertek, játszóterek) — stb.-ikről szóló hírek mellett csakhamar olvasunk jómódú leányokról, asszonyokról, kik *szabad idejükben* készséggel ügyelnek fel a gyárakban elfoglalt anyák gyermekeire a játszótereken, a napközi otthonokban; adminisztrativ munkára vállalkoznak népkönyvtáraknál és más karitativ intézményeknél.

Olvassuk, hogy lelkes, minden emberbaráti mozgalomban előljáró nőegyesületeink — *egymással szövetkezve* — milyen céltudatos munkássággal segítenek megoldani az égetőbb szociális kérdéseket.

Olvassuk, hogy úgy az áldozatkész egyeseknek, mint a jótékony egyesületeknek mindinkább sikerül az alamizsnaosztás többékevésbbé megalázó, önérzet tompító danaida munkája mellett az embermentés helyesebb, kívánatosabb alakjait honosítani meg. Így pl. a *Gyarmathy Zsigánék, Szontagh nővérek, báró Ambrózy Terézek* szép példáját követve, valamely alkalmas népiparág, kertészkedés stb. stb. foglalkoztatás révén a *szűköl-*

ködőket talpra állítani és megtanítani őket saját emberségükből megélni.

Bizonnyal akadnak aztán idegenbe szakadt véreink közt is lelkes *Gineverné-Győry Ilonák*, kik hozzá hasonló fényes eredménnyel igyekeznek világpiacot hódítani sok jeles hazai munkánknak, termékünknek.

Talán majd arról is olvasunk, hogy a tüdővész elleni küzdelem buzgó előharcosainak sikerült szélesebb alapra fektetni a velük rokoncélt szolgáló — a baj megelőzése érdekében fáradozó — «*Szünidei gyermektelep-egyesületek*» üdvös működését. Tudvalevőleg ezen egyesületek úgy nálunk, mint a külföldön minden évben több ezer gyermeket kénytelenek visszautasítani anyagi eszközök hijján, pedig talán a felsőbb osztályok tanulói közül akárhány már segítségszámba menne könnyebb munkáknál a falusi gazdaságokban. *Épp olyankor, nyár derekán, az aratás, cséplés szorgos idején.* Birtokosok, bérlők, gazdatisztek háza körül vagy akár egy-egy jobbmódú, jólelkű földmívesgazda portáján is hasznukat lehetne venni a kertben, gyümölcsösben, tejgazdaságban.

És milyen szívesen segédkeznének azok a szegény kis fiuk, leányok hála fejében, hogy pár hétre kiszabadultak az éltető szabad levegőre.

Pedig ez az áldásos munka, melyben úgy az egyes vidékek vezető hölgyei, férfiai, mint derék néptanítóink és falusi jegyzőink is készséggel segédkeznének, anyagi áldozatot alig igényel, csak az összekötő szálak megkeresését, egybefűzését, egy kis utánjárást, levelezést, melyet e kísérlet bizonnyal megérdemel.

Reméljük, hogy majd arról is mind gyakrabban olvasunk, mennyivel egészségesebb, tartalmasabb, nemesebb *vasárnapi s ünnepi* szórakozásokról van immár gondoskodva szegényebb sorsú embertársaink részére.

Így — a kávéházak, sörcsarnokok fülledt levegője, a kártya és lóversenyek idegölő izgalma, céltalan barangolások ernyesztő unalma helyett — olcsó, üdítő kirándulásokról, olcsó és ingyen hangversenyek, színielőadások, kiállítások, testedző sportok és a többikről.

És talán majd olvasunk jólelkű művészekről, művésznőkről, kik művészetük varázsával olykor egy kis derűt, vigaszt és enyhülést visznek a szomorúság, egyhangúság, csüggedés hajlékaiba: a vakok intézetébe, az árva- és szeretetházakba, a lábbadozók és kedélybetegek kórtermeibe.

Beethoven mondja valahol, hogy a zene minden tudásunk és bölcsességünk felett magasan szárnyaló kinyilatkoztatás, melynek *misztikus hatalmát, lélekemelő, gyógyító és vigasztaló erejét még távolról sem ismerjük, méltatjuk.*

De arra mindjobban rájövünk, hogy aki mostohább viszonyok közt élő embertársai egyhangúbb életébe a magasabbrendű élvezeteknek, örömöknek egy-egy fénysugarát varázsolja: nem kevésbbé áldásos munkát végez, mint aki testi bajaik enyhítésére törekszik.

Sőt nekem úgy rémlik, hogy az élet szürke, prózai gondjaihoz láncolt szerény kis exisztenciák *kielégíthetetlen tudásszomjában*, a nemesebb szellemi élvezetek után való sóvárgásukban néha mélyebb tragikum rejlik, mint a testi jólétert folytatott sikertelen küzdelmeikben.

Itt rejlik többnyire a végzetes kapocs az alkoholizmus és a szegénység, a tudatlanság, az emberhez *méltóbb* élvezetek forrásainak *nem ismerése* közt.

Aki szeszes italhoz folyamodik, öntudatlanul bár, hangulatot, illuziót keres. Valami tűrhetetlen lelki sivárságtól akar szabadulni — minden áron. De ha szellemi látókörének bővülésével megtanulja idejekorán *elejét venni* sivár érzetet előidéző testi vagy szellemi kimerültségnek, akkor a szesz csábításával szemben vértezve lesz.

A *jövő* fáradt munkása már tartósabban, olcsóbban frissíti, pihenteti ernyedő idegeit üdítő sportokkal, zenével, dallal, kertészkedéssel és mindig kéznél levő hű barátaival: *könyveivel.*

A legalkalmasabb népszerű olvasmányok megjelölését illetékesebb tollakra bízom. Ezúttal csak azokra a — még nem eléggé ismert — tartalmas kis füzetekre bátorkodom felhívni becses figyelmüket, melyeket az «*Országos Közművelődési Ta-*

nács» ad ki újabban «*Vasárnapi Könyv*» cím alatt. E rendkívül olcsó füzetek kiválóan alkalmas ismeretterjesztő és szórakoztató olvasmányok a nép s úgy a városi, falusi cselédek, mint a gyári, ipari munkások, munkásnők részére.

Az átolvasott lapok, a képes és tudományos folyóiratok *régebbi számait, évfolyamait* sokan, teljesen cél nélkül halomra gyűjtik, kerestetik. *Ne* tegyük ezt; ajándékozzuk oda inkább szegényebb olvasóköröknek, kórházaknak; a különböző Otthonok — így a *Magyar Tanítónők Otthona* — a «*Szabad Lyceum*» vagy az «*Erzsébet-Népakadémia*» *könyvtárainak*. Nagyon üdvös dolog már a gyermekeket is rászoktatni, hogy jeles ifjúsági és gyermeklapjaink régebbi évfolyamait ajándékozzák oda szegényebb falusi iskolák könyvtárainak, különösen *a hazánk nemzetiségi, idegenajkú vidékein levőknek*. (E humánus volta mellett szép *hazafias* kis munkában szívesen nyujt segédkezet első kezdeményezője: a *Vízcsöpp-társaság*. Budapest, X., Szabóky-u. 47.)

Az olvasmányok kapcsán még egy szép szociális munkára bátorkodom ez alkalommal felhívni azoknak a figyelmét, kik sok szabad idővel rendelkeznek és ez: *jó könyvek másolása a vakok részére*. E munka könnyen megtanulható, nem fárasztó és szegény vak embertársaink végtelen hálás köszönettel fogadják.

Jobbmódú, talán olykor kissé unatkozó fiatal leányok, asszonyok, magánzó öreg urak könnyen szakíthatnának egy-egy órát erre a munkára. Esetleg többen együtt, diktálásra. Némely unalmas társas összejövetelnek még kedves hangulatot is kölcsönözne talán ez az altruisztikus kis foglalkozás, melyet melegen ajánlunk lelkes «*Leányegyesületeink*» szíves figyelmébe.

*

Természetesen a szociális munkák bármelyikére is nem a saját gyermekeik gondozásával, hozzátartozóik ápolásával, háztartásukkal elfoglalt szorgos családanyákat óhajtjuk lelkesíteni. *Charity begins at home*, hanem azokat, akiknek ilyes kötelezettségeik közvetlen környezetükben nincsenek, *vagy annak már eleget tettek*. Azokat, kiknek — anyagi gondoktól mentes —

élete úgyszólván csak szórakozásból, a társas érintkezés gyakran megúnt élvezeteiből áll. Sok ilyen — alapjában értékes lelkű — nő (és férfi) van a világon, kik épp ezért elégedetlenek *irigylésre méltónak látszó* sorsukkal; sopánkodnak, idegessé, képzelt beteggé válnak. Főkép *ezeket* kivánatos rávezetni, hogy a mások javát szolgáló nemes munkában, szép kultureszmék felkarolásában keressenek kárpótlást saját életük *ürességéért, talán elhibázott voltáért.*

*

Chamissónak, e rokonszenves francia származású német költőnek egy szép mondása szerint, minden jeles *érdemes* könyvnek meg van a maga jó Géniusza, mely néha különös, szinte rejtélyes utakon elvezérli azok kezébe, akik élvezni, méltatni tudják.

Lehet, hogy ez így is van, de azok a jó Géniuszok bizonnyal megérdemlik, hogy segítségükre legyünk és munkájukat megkönnyítsük.

Ilyes szándék vezérel ezúttal engem is, midőn mindazoknak, kik korunk sokoldalú emberbaráti munkái iránt érdeklődnek, figyelmébe ajánlom D. Theodor Schäfer munkáit, melyekre épp úgy ráillik az angolok szép dicsérete: *put down as a better man* (= mire leteszed, jobb ember vált belőled), mint a mély érzelmű hindú mondás, mely szerint minden bölcs könyv erkölcsi tanulsága összefoglalható ebbe az egy intésbe: Légy az élet minden körülményei közt mindenkihez jó, *de legkivált a szenvedőkhöz!*

Schäfer egyik ilyen megható könyvében lapozgatva, eszembe jutott, hogy Amerikában nemrég nyilt kérdést és kérést intéztek a kiválóbb tudósokhoz, jelölnék meg az újabb találmányok közül azokat, *melyek elsősorban méltók rá, hogy a modern kor hét csodájaként szerepeljenek.*

A beérkezett feleletekből összeállított szavazattöbbség szerint ezek a következők: 1. a drótnélküli távíró; 2. a telefon; 3. a repülőgép; 4. a rádium; 5. a spektralanalizis; 6. a Röntgen-sugarak; 7. az antiszeptikus szerek és antitokszinok.

Meg vagyok győződve, hogy aki Theodor Schäfer imént jelzett — az ú. n. Krüppelheimokról szóló — könyvét átolvassa, osztozni fog azon szerény véleményemben, hogy az abban foglaltak is méltán sorolhatók a modern kor elsőrangú csodái közé. És ezek a csodák a modern sebészet és ortopédia mesés gyógyító módjai, melyekkel manap a nyomorék gyermekeknek 90%-át meg lehet már annyira gyógyítani, hogy belőlük *munkaképes, sorsukkal megbékélt emberek váljanak.*

A jelzett könyv illusztrációiból láthatjuk, milyen művészi kivitelű munkákat lehet készíteni kezek vagy lábak *hijján*, részben *műkezekkel, műlábakkal*, Olvassuk, hogy a híres kopenhágai intézet tanárai mind az ott gyógykezelt kis nyomorékokból kerültek ki és hogy az összes dán kórházak finom, szubtilis orvosi műszereit *maguk a nyomorékok* készítik.

De amilyen felemelő szép dolog ez, épp olyan lehangolók azok a rideg statisztikai adatok, melyek kimutatják, hogy aránylag mily kevés meg azoknak a száma, kik e csodás gyógykezelésben, tanításban tényleg részesülhetnek. Még Németországban is hatvanezerből talán összesen háromezer; nálunk *húszezerből száz!*

Tágas terület ez is, úgy-e bár, emberbaráti munkára, anyag humánus gondolkodásra, új források kutatására? Így pl. talán nem lenne kivihetetlen, országszerte — sőt az összes kulturnemzetek közt — szép szokásba hozni, hogy minden ép, egészséges gyermek születése alkalmából a szülők *egy egész csekély, tetszés szerinti összeggel* — habár csak fillérekkel — alapot kezdjenek teremteni ezen célra. A legkisebb adományok révén is hatalmas összeggé, számottevő alappá — vagy jelentékeny évi segélyforrássá — nőnének a könyörület eme fillérei az idők folyamán. Csak el kell kezdeni, rendületlenül bízva továbbra is abban a hatalmas láthatatlan erőben, mely bennünket a Tajgetosz hegyétől a kopenhágai csodás intézetig — bizonyára nem ok és cél nélkül — immár elvezérelt.

*

Úgy az erre vonatkozó kérelmező felhívást, mint az «Új rovat» indítványozását is, legalkalmasabb volna talán az egy-

idejűleg *három világnyelven* megjelenő: «Dokumente des Fortschritts» («Les Documents du Progrès», «The international Review of the World Progress») című folyóiratban közzétenni. Tudvalevőleg ezen lap munkatársai az öt világrész kulturájának legkiválóbb képviselői, kik a lap egyik nagy nevű alapítójának: *Fréderic Passynak* szelleméhez híven, melegen felkarolnak minden emberbaráti eszmét, minden — *legkisebb* — haladást jelző mozzanatot, a népek társadalmi fejlődésében.

*

Mielőtt hosszúra nyult fejtegetéseimet befejezném, bátor vagyok még jeles ifjúsági lapjainkat is felkérni, hogyha nem is az indítványozott új rovatnak magának, de szellemének, tendenciájának a kis hasábokon is fokozott mérvben helyet szorítani szíveskedjenek.

Kiválóan alkalmas erre a talajkészítő, szociális-érzékfejlesztő munkára a korunkat foglalkoztató szép kultureszmék iránti érdeklődés fokozatos felköltése, ébrentartása; jeles emberbarátok lelkesítő életrajza, műveiknek, alkotásaiknak impulzust adó méltatása.

Legfogékonyabb éveikben elsősorban olvasmányaikból szívják magukba gyermekeink kedélyképző, jellemformáló szellemi táplálékukat. És így, amily vétkes az, aki e kristály tisztaságot igénylő forrásba — (ha csak indolentiából is, mint ez a kávéházakban olvasgató gyermekeknél történik) — mérget csepegtet, ép oly áldott, aki általuk a magasabb, nemesebb, eszményibb életcélokra való vágyakozást kelti fel bennök. Aki *a legszegényebb, legszerényebb* gyermekek lelkébe is szuggerálni tudja azt a felemelő, bátorító, acélozó hitet, hogy csak rajta áll, *önönmagától függ:* hogy ő is a nagyok, kiválók, és főkép a jók, az áldottak, minden idők legértékesebbjei — *az emberiség jótevői közé* emelkedjék.

*

De mivel amint tudjuk, olvasmányaink ezen erős szuggeráló hatása később is tart, sőt egész életünk folyamán befolyá-

sol, nevel, javít vagy ront bennünket: szabadjon e pontnál — *ép e helyen* — még egy kissé időznöm.

Régi igazságnak tartjuk, hogy az embert barátairól lehet megismerni, pedig bizony mai — konvencionális szabályokkal súlyosbitott — modern társaséletünkben gyakran vajmi kevés *lelki közösség* van az úgynevezett jó barátok közt. Többször egészen más szempontokból, érdekből, hiúságból, pozicióra való tekintetből szokás azokat megválogatni. Ellenben valódi barátainkat jó, — vagy kevésbbé jó — könyveinket *teljesen saját egyéni izlésünk szerint* válogathatjuk össze és így ezek igenis, szellemi Röntgen-sugarak módjára bevilágítanak lelki világunkba; fokmérői intelligenciánknak, ízlésünk, gondolkozásunk nemesebb vagy selejtesebb mivoltának.

A megelőző fejtegetésekben rajzolt tökéletesebb, ideálisabb társadalom polgárait is *elsősorban a jó könyvek — a jeles írók* — segítenek majdan megnevelni.

Persze minden nagy író, Homerostól — Petőfiig, Plátótól — Carlyleig, jobbára *arra* tanít, lelkesít, amit kora nagynak, eszményinek tart. Ez az eszmény az idők folyamán változik, de akik a magok idejében érte küzdöttek, lelkesültek: azok mindig az illető kor *legjelesebbjei* közé tartoztak.

Napjainkban ezeket, az eszményi célokért hevülni, áldozni, síkraszállni kész, embereket — hol tisztelettel, megilletődéssel, hol *némi kicsinylő sajnálkozással* — idealistáknak szokás nevezni.

Pedig *épp sajnálkozni* rajtok nincs okunk, mert bár gyorsan reagáló lelki érzékenységük folytán úgy lehet, átlag többet szenvednek, egészben mégis szebb, színesebb, teljesebb életet élnek. Ők a nap fényre szomjas gyermekei, kik — ha olykor eltévedve is — mindig a magasba vivő ösvényt keresik.

Az idealisták az Élet nagy koncertjében a műértők, kik leghamarább felismerik a mindenség harmóniájának vezető dallamait. Övék valóban a nagy *természet* örök szépsége, mert csak ők tudják *önzetlen* elragadtatással élvezni, s átérezni a misztikus rokonságot közte és saját legbensőbb lényünk között.

Övék elsősorban a föld minden művészi alkotása. A mult és jelen nagy szellemei műveikben hozzájuk szóllanak, és ők e fényes szellemek szavát megértik, velök — ha csak dadogva bár, és csupán az intuició egy-egy röpke percében — társalogni képesek.

*

Talán túlhosszasan időztem e pontnál, de tettem ezt azért, mert az ideálisabb életfelfogás terjesztésében, a nemesebb élvezetek megkedveltetésében, ép az irodalmi köröknek, társaságoknak fontos kultur-missziójuk van. Őrtüzei, magasabb iskolái ők is minden szép és nagy eszme kultuszának s segítenek felszínre hozni, teremtő-energiává alakítani a magyar társadalmi osztályok lelkében is meglevő, de még részben lekötve lappangó erőforrásait az altruizmusnak, s a magasabb célokért nemcsak hevülni, de áldozni, küzdeni, és főkép *kitartón, céltudatosan munkálkodni tudásnak.*

Győr. *Dr. Petzné Beszedits Róza.*

LEÁNYAINK SZOCIÁLIS NEVELÉSÉRŐL.*

Nagy és nehéz feladat elé állított a M. N. Sz. elnöksége, mikor rám bízta, hogy Szombathely városának tisztelt hölgyközönsége előtt leányaink szociális neveléséről beszéljek.** Kétszeresen érzem e megtisztelő feladat nehézségeit, egyrészt mert tudom, hogy az izgató társadalmi kérdések áradatában a pedagógia letarolt mezejéről szedett igazságok alig-alig kelthetnek figyelmet; másrészt, mert attól is tartok, hogy az én szerény, bár sok tapasztalaton alapuló felfogásom, ellentétben állván sok modern teoriával, Önöket, tisztelt hallgatóim, kielégíteni nem fogja.

Némileg megkönnyíti feladatomat, hogy a témát hölgyeim, Önök maguk választották s gondolkodásuk folyamán tárgyunkra nézve talán már bizonyos megállapodásokra is jutottak. Eljutottak bizonyosan annak a megállapításáig, hogy a kérdés nem olyan igen egyszerű s a nevelés sok más kérdésével oly szorosan függ össze, hogy azoktól el sem választható.

Ha ebben az alapvető igazságban megegyezünk, elfogadhatjuk azt is, hogy maga az a *szociális munka,* melynek végzésére leányainkat előkészíteni akarjuk, szintén sokféle s alig is hihető, hogy valaki — még ha életét teljesen a szociális munkának szenteli is — annak minden nemében kellő jártassággal birhasson s minden irányban eredményes munkát végezhessen. Az emberi tehetségnek és munkabírásnak — tudjuk — vannak korlátai, a munkatér pedig, melyen a társadalom javára

* M. N. Sz. közgyűlése alkalmával Szombathelyen tartott előadás.

** A kérdés eredetileg így szóllott: «*Hogyan neveljük a leányokat, hogy a szociális kérdések iránt érdeklődjenek ?*»

dolgozhatunk, úgyszólván végtelen, mint ahogy végtelen, határtalan az emberi szenvedés is, melynek kisebbítésére a szociális munkával törekednünk kell.

Azt hiszem mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy e sokféle szociális munkának egy ember csak egy-egy részletét, egy-egy töredékét végezheti és így méltán kérdezhetjük: melyik részlet jut majd osztályrészül a mi leányunknak, melyiknek végzésére készítsük őt elő? Tudhatjuk-e ezt, mikor leányunk jövő életviszonyait a legélénkebb fantáziával sem rajzolhatjuk meg előre?

«Engem az édes anyám természettudósnak nevel!» hallottam egy nyolc éves leánykát dicsekedni, aki később jeles zongoraművésznőnek indult, de aki zongorájához is meglehetősen hűtlenné lett három kicsiny gyermekének dédelgetése közben: «Ha felnövök, Mikes Kelemen leszek!» mondta egy másik nagyratörő apróság olvasmányai hatása alatt, akiből később nem poéta, hanem az orvostudományok komoly doktora lett. Ha nem mondjuk is a költővel, hogy: «Önkénytelen az ember, mindenre születik, mint a magas hatalmak ott fent elvégzik», elismerjük mégis, hogy öröklött és szerzett tulajdonságok mellett, meg amellett a rendkívüli nagy hatás mellett, melyet környezet, barátok és játszótársak gyakorolnak a gyermekre, a mi szándékos reáhatásunk, nevelői eljárásunk másodrendű tényezővé válik.

A nevelés mindenhatóságába vetett hit bizony már lejárta magát; különösen mióta a híres francia tudós, *Ribot*, az «öröklés» jelentőségét az egyén fejlődésére nézve oly világosan és meggyőzően kimutatta. Ma már nem tartjuk *fehér lapnak* a gyermek lelkét, melyre a nevelő tetszés szerinti jeleket rajzol, mert jól tudjuk, hogy minden benyomásra veleszületett képességei szerint reagál a kicsiny gyermeki agyvelő, amelynek alkotásától, milyenségétől függ eddig még eléggé ki nem deritett módon a gyermek szellemi, sőt erkölcsi fejlődése is. Természetesen nem kizárólag ettől; mert hiszen, hogy — többek közt — az agyhoz vezető idegpályák s az érzékszervek, különösen a szem és a fül egészségi állapotától és öröklött vagy csak veleszületett alkati

különbségeitől mi mindenféle hajlamok és *képességek* alakulása függ, arról mindannyiunknak temérdek tapasztalata van. Ezek elég lehangoló tények, mikor a szociális nevelésre vonatkozólag valami csalhatatlan recipét kellene adnom, amivel, sajnos, nem szolgálhatok.

Amiatt a tény miatt azonban, hogy a nevelés nem mindenható, nem kell elcsüggednünk. Mert a jó édes anya s az okos nevelő a temérdek gátló és a kedvező hatásokat megsemmisítéssel fenyegető, nevelési tényező dacára is sokat tehet gyermeke helyes irányú fejlődésére. Ha nem teremtheti is a gyermeket a maga képére és hasonlatosságára, a jó nevelés áldásában mégis részesítheti őt. Rajta kell lennie természetesen, hogy maga teremtse meg a miliőt, melyben gyermeke mozog; és így válassza meg gyermeke pajtásait, sőt a maga barátait is, amint azt gyermeke egészséges — testi és lelki — fejlődése követeli Nem zárja el gyermekét Rousseauként a társadalomtól, a világtól, de igyekezni fog tőle távoltartani mindent, ami jellemére károsan ható lehet és körülveszi lehetőleg mindennel, ami javára válhatik.

Ilyenformán, ha tagadásba vettük is, hogy a gyermeket — a leányt is értve — tetszésünk szerint tudóssá, művésszé, hivatalnokká vagy szociális munkával foglalkozóvá nevelhetjük: el kell ismernünk mégis, hogy képességei fejlődésének egy bizonyos mértékig irányt szabhatunk; bizonyos tulajdonságok gyakorlásával azokat, a többiek rovására kiemelhetjük, másokat mellőzhetünk, el is nyomhatunk. Szóval, a gyermek egyéni tulajdonságainak gondos tanulmányozásával és azokhoz való okszerű alkalmazkodással jellemét is alakíthatjuk és képességeket fejleszthetünk benne *még a szociális munkára is.*

Mert a szociális munka iránt való érdeklődésre valóban nem lehet hirtelenében rátanítani valakit. Biztatás, rábeszélés, gyöngéd kényszerítés mind, mind hiábavaló. Azon fordul meg minden, van-e valakiben embertársai szenvedése iránt részvét és van-e benne *akarat*, részvétét tettekben is kifejezésre juttatni. Mert ha nem valljuk is teljesen Schopenhauer azon tanítását,

hogy *minden* erény, erkölcs alapja a részvét, azt bizonyára elfogadhatjuk, hogy a társadalom érdekében kifejtett munkásságunknak ez a fő motivuma.

Maga a részvét azonban már igen összetett érzelem s igazat kell adnom azon gondolkodóknak, akik a részvét gyökerét a *szeretetben* találják meg. Csak a szerető szívűek képesek őszinte részvétre; a részvétből való cselekvésre vagyis mások érdekében végzett munkára — a szociális munkára — pedig csak azok, akiknek erejét, akaratát a *kötelességérzet* tüze edzette acélossá.

Az első pozitivum tehát, amihez a gondolkodásunk útjába álló sok negatio között is eljutottunk s amelynek fejtegetése lesz további feladatom, kétségtelenül ez, hogy: neveljük gyermekeinket *szerető szívűekké* és fejlesszük ki bennük a *kötelességérzetet*, akkor majd idővel alkalmasak, képesek lesznek a szociális érdeklődésre és a munkára is.

Nem kell sokat bizonyítgatnom, hogy a szerető képesség a gyermekben a szülői szeretet hatására fejlik ki. Amely gyermek bölcsője felé gyöngéd mosollyal hajol az édes anya, amely gyermek első képzetei: gyöngéd simogatás, puha karok, becéző, szerető hangok, az olyan gyermek szíve megtelik gyöngédséggel, szeretettel. Amely gyermek azonban durva kiabálásra, lökdösésre, verésre és saját kis énje alkalmatlan, fölösleges voltának tudatára eszmél: gyülölet és önzés ver tanyát annak a szívében.

Nem tűnhetik fel tehát paradoxonnak az az állításom, hogy a szociális munkára való nevelést is — mint minden nevelést — korán, még a bölcsőnél kell elkezdeni. Azt hiszem, szent Ágostonról őrizte meg a hagyomány, hogy mikor egy előkelő római nő tanácsot kért tőle, hogy 4—5 éves leánykáját hogyan nevelje, a bölcs püspök azt felelte neki: «Asszonyom, ha eddig nem nevelte helyesen gyermekét, akkor már elkésett vele.» Bizony mi is alaposan elkésnénk vele, ha a serdülő korban kezdenénk leányainkban érdeklődést kelteni a szociális munka iránt, de az érdeklődés alapját tevő altruisztikus érzelmeket idejében fejlesztgetni, megerősíteni elmulasztottuk volna.

Sokan talán megütődéssel hallják, hogy a szociális nevelés

legfőbb tényezőjének, legfőbb eszközének a *szeretetet* jelölöm meg, mert közelfekvő gondolat, hogy a gyöngédséggel, becézéssel teli nevelés elpuhításra, elkényeztetésre és ezzel önzésre vezet, ami pedig a társadalmi együttérzésnek legveszedelmesebb ellensége. Úgy képzelem azonban, hogy a leggyöngédebb szeretet is párosulhat okos szigorral, mely fölöslegessé tesz ugyan minden brutális büntetést, de megköveteli a családhoz, ehhez a legkisebb, de legerősebb társadalmi egységhez való szerető hozzásimulást és alkalmazkodást. Azt a túlzást, mikor a gyermeket teszik a család központjává, mikor maga a gyermek is tudja, érzi, hogy ő legfőbb személy a házban, mikor mindenki a gyermek egyéniségének túltengésében gyönyörködik, vagy emiatt szenved: elitélem én is.

«Nem szeretek a nagymamához menni vendégnek, — hallottam egy hat éves kis leánytól — ott mindig olyan sokan vagyunk; itthon sokkal jobb, *itt minden nekem szól.*» («Ha játszani akarok, apa négykézláb mászkál velem, ha főzőcskét akarok, mama kibontja a jó befőtteket.») Ime egy kis antiszociális teremtés, aki nem tud és nem akar alkalmazkodni a családhoz, aki izgalmas jeleneteket rögtönöz, ha kívánsága nem teljesül, haját tépi, ha az anyja egy félórára magára hagyja, aki játszópajtásait megveri, ha kedve ellen tesznek valamit, aki inkább összetöri a babáját, minthogy megengedje, hogy *más* is játszodjék vele. Bizonyára felnőtt sem fog érdeklődni más jóléte iránt, nem fog hallgatni az anyja tanácsaira, nem törődik az anyja könnyeivel és szégyenével; mindig mindenben a maga öröme, a maga szeszélye lesz döntő elhatározásaiban; lehet, hogy megszökik a zongoramesterével vagy a cigányprimással, s ha nem ilyen viharos szerelmi események után megy is férjhez: agyon kínozza férjét, tönkreteszi anyagilag is, erkölcsileg is a családját.

Ha a majomszeretet eme sajnálatos torzszülöttei nem nagyon gyakoriak is, mégis bizonyosra vehetjük, hogy az elkényeztetés, a gyermek egyéniségének túlságos előtérbe helyezése épúgy kedvez a társadalomellenes *önzés* kifejlődésének, mint a gyermekek

teljes magukrahagyása, a játékaik, érzelmeik vágyaikkal szemben való közönyösség, a gyermekkel szemben való türelmetlenség, az elhanyagolt pajtásokkal való gyakori érintkezés, vagy épen a cselédkézen való nevelődés. Mindezek az ember ősi ösztöneinek korlátlan, zabolátlan fejlődését segítik elő, melyek megerősödve, ellene mondanak minden nevelői reáhatásnak.

Talán mosolyogni is fognak, ha ezek után egész nyiltan pártját fogom annak a kissé régies eljárásnak, mely a gyermektől a szülőkkel, tanítókkal, testvérekkel és cselédekkel szemben épúgy, mint a család körében megforduló idegenekkel szemben *feltétlen tiszteletet,* az udvarias, finom érintkezési formák szigorú megtartását követeli. «Miért zaklassuk, kínozzuk a gyermekeket a rájuk nézve üres formaság megtartásával», — vetik ez ellen sokan — «hadd teljék kedve, míg kicsiny, majd később, ha több esze lesz, magától is megtanulja vagy megtanítja majd rá az élet!»

Csakhogy a formák épen a gyermekek szempontjából valójában nem jelentéktelenek, ha úgy fogjuk fel, hogy ezekkel — köszönéssel, nyájas beszéddel, apró szívességekkel *tartozunk* embertársainknak, tartozunk környezetünknek. A gyermek egyelőre csakis ezzel *tartozik nekünk* s míg eme kötelessége teljesítésében magát gyakorolja, tulajdonképen nagy és fontos munkát végez szociális egyénisége kiépítésében. Önfegyelmet tanul s a jó cselekedet boldogító érzésével gazdagodik.

Különben, ha már egész pici korától kezdve szoktatjuk az ilyen kötelességekre a gyermeket s következetesen követeljük a gyermektől emez apró szolgáltatásokat, annak teljesítése nem is esik nehezére. «Néni, én még magának nem köszöntem!» Ezzel állította meg anyja távozó barátnőjét az ajtóban egy alig két éves, különben szerény, visszahúzódó csöppség, a szokás hatalmának engedve. «Én most már mindig a nénémnek adom a nagyobb süteményt!» büszkélkedett előttem egy három éves honleány, aki arról volt híres azelőtt, hogy mindent magáénak vallott s kebelére ölelgetve az összes játékszereket, nem engedte, hogy nagyobb testvérei hozzányuljanak. Ma már megosztja velük

mindenét, sőt reájuk tukmálja a «szebbet», «jobbat» mindenből. Pedig sohasem büntették a csúnya önzéseért, de az anyja értette valahogy a módját annak, hogy ezt az adást, a megosztozkodást tegye kedvessé, kívánatossá a kis önző előtt. Felkeltette a becsvágyát, éreztette vele, hogy őt is akkor szeretik, ha szerető szívű és áldozatkész. S a következtetes szoktatás rövid idő alatt valóban csodát mívelt.

Önök bizonyára ezer hasonló kedves példát tudnak s hogy én mégis bátorkodom felemlíteni ezeket, az csak azért van, hogy ismételten hangoztassam: *korán kell kezdeni a szociális nevelést.* Engedjék meg, hogy hozzátegyem és *jól kell ismernünk a gyermeket,* hogy nevelői eljárásunkat egyéni természetéhez alkalmazhassuk; ellenkező esetben sok szenvedést okozunk magunknak is, a gyermekeknek is. «Nem vagyunk mi rosszak» — mondá, igazát érezvén, egy négy éves gyermek az őt szeliden korholó édes anyjának — «csak *más a mi életünk;* te nem tudod, hogy mi mit szeretnénk és mi nem tudjuk, hogy te mit szeretnél.» Ime, gyermekajkról egy mélységes értelmi igazság! Nem értjük a gyermeket; az egymást követő nemzedékek nem értik meg egymást! Ezért sürgetjük mi, öreg és fiatal pedagógusok, a gyermekek tanulmányozását. Meg kell őket értenünk és ezért meg kell figyelnünk, ha egyedül vagy testvéreikkel játszanak, ha örömük vagy bánatuk van s mellettük, velük kell lennünk, hogy őket az életművészet tanulásában felmerülő nehézségeken átsegítsük.

Ez természetesen tőlünk is sok önmegtagadást, a gyermek és a család javáért való önfeláldozást követel. Követeli tőlünk azt is, hogy ezért még a szociális munkáról, sőt bizonyos mértékig még a társadalmi szereplésről és a társas érintkezésről is lemondjunk. Különösen a kicsiny gyermekek gondozása és nevelése követeli meg az édes anyától az ilyen áldozatot. Ha ugyan a legédesebb, legboldogítóbb kötelesség teljesítését áldozatnak lehet mondani.

Önök ismernek bizonyára sok olyan derék asszonyt, kik ma a tüdővész elleni küzdelemben, a bűntettes gyermekek gondo-

zásában, az elhagyottak felnevelésében, munkásnői otthonok létesítésében — leányaikkal együtt tevékenykednek, míg azelőtt 10—15—18 évig alig lépték át házuk küszöbét, — még színházba is alig mentek, csakhogy népes családjuk jólétéről, gyermekeik neveléséről kellőképen gondoskodhassanak. Egyik ezek közül, akire én különös tisztelettel gondolok, — ha maga keveset szórakozott is — gyermekei okos szórakoztatásáról különösen kedvesen gondoskodott; gyakran látta vendégül a gyermekei barátait és zene-, szavaló- és «munkaversenyeket» rendezett számukra. Ez utóbbiak többnyire a *kertben* folytak le. Idősebb barátnőinek serdülő leányait is meghívta minden héten teára; francia írókból olvasgatott és ezekről magyarázgatott nekik, kezökbe pedig munkát adott: a szegény iskolás gyermekek részére kiszabott és összeférCelt ruhákat varratta meg velük. Ezek közül a leánykák közül többen maguk kérték később, hogy a népkonyhán az ételkiosztásban vagy más hasonló könnyebb szociális munkában segédkezhessenek.

Mert kétségtelen, ha a gyermekeket kiskorukban, indirekt úton előkészítettük arra, hogy szociális munkát végezni képesek legyenek; ha testüket erőssé, kitartóvá edzettük, ha önuralomra és munkára szoktattuk, ha kötelességérzővé és kötelességszeretővé neveltük, később — úgy az iskolában, mint a szülői házban — oktatásunk és példánk által direkt is hathatunk — és kell is hatnunk — arra, hogy leányainkban a szociális kérdések iránt való érdeklődés felébredjen.

Bizonyára szívesen felmentenek az alól, hogy az iskolának ilyen irányú kötelességeit felsoroljam; elég, ha rámutatok, hogy a *család* után az *iskola* az első nagyobb társadalmi közösség, melyet a gyermek megismer, melynek egyéneihez és összességéhez, rendjéhez és munkakövetelményeihez alkalmazkodni tartozik, hol egyéni értékét a másokéval összemérheti, a mások tulajdonságait megbecsülni megtanulja. Végtelenül fontos tehát az iskola fegyelmi rendje az iskolatársi szellem helyes irányú kifejlődésére. Az egymás megsegítésére, nem apró kölcsönök nyujtásával, de munkával, jó tanáccsal, tanítgatással itt nyílik bővebb

alkalom s a köteles udvariasság és szívesség alkalmas továbbfejlesztői a szülői házban gyakorolt szociális erényeknek s hatalmas ösztönzője az *emberszeretet* kifejlődésének. A gyermeknek a kötelességről szerzett öntudatlan képzeteit az iskolai oktatás emeli tudatos fogalmakká, szorosabban megjelölve a gyermek tudatában — és életében is — egyre bővülő társadalmi közösségekben való köteles munkáját.

Nem habozom kijelenteni, hogy az iskola — és itt különösen a mi középfokú leányiskoláinkat értem — mert hiszen itt most csakis ezekről lehet szó, nem tesz teljesen eleget, a *szociális kötelességek* tanításában a hozzájuk fűzhető várakozásnak. E tekintetben nem hogy haladást látnánk, visszafejlődést tapasztalunk az utolsó 25 évben, amikor pedig széltében tapasztaljuk a szociális eszmék térfoglalását. Trefort a felsőbb leányiskolák számára 28,999. sz. a. kiadott tantervébe felvétette a közgazdaság-, nemzetgazdaságtan tanítását. E tárgy némely fejezete alkalmat nyujtott a tanítóknak szociális kötelességekről való beszélgetésekre is. A néhány éve megjelent újabb tanterv a *gazdaságtan* tanítását teljesen törölte, holott a mai gazdasági és szociális viszonyok között eme fontosságában megnövekedett tárgynak a polgári iskolákba való felvételét is remélni mertük. Csak a tantervi utasításokba sikerült többszörös sürgetésre annyit bevinni, hogy a tanítónő a *háztartástan* bevezetéseképen a gazdaságtan *alapfogalmait* tárgyalhatja. (Még az egyetemen sem tanulhatják a leányok e tárgyat, mert nem iratkozhatnak be sem a jogi fakultásra, sem a technikára, hol a nemzetgazdaságtant előadják.)

A M. N. Sz. három év előtti közgyűlésén a M. D. E. kérte a szövetség útján a közoktatási minisztert, hogy a közgazdaság tanítását a leányiskolákban rendelje el, de ennek nem lett semmi eredménye. Most megismételhetjük e kérésünket, ha két pártoló egyesület akad.*

Az iskolán kívül hatalmas segítőtársunk van ma már a szociális

* A kérést az összes jelenvolt egyesületek pártolván, a M. N. Sz. újból a közoktatási miniszter elé terjesztette.

nevelést illetőleg a kor szellemében, melynek nagy hatását ma már a gyermekek is ismerik. Nekem magamnak felelte egyik fiam I. éves gimnazista korában, mikor korholtam, hogy egyik tanárának kissé félszeg modorát tiszteletlenül bírálta: «Te nem érted azt mama, hisz ez a korszellem!» Megvallom, nem *ezt* a korszellemet tartom segítőtársunknak, hanem azt, mely a serdülő leányok figyelmét egyenesen a szociális kötelességekre irányítja. A jelenlevő — nálamnál sokkal fiatalabb — mamák is mondhatják velem, hogy a mi fiatalkorunkban nem igen hallottunk a szociális kérdésekről, szociális kötelességekről. Az én édes anyám ugyan velem vitette el mindennap a szomszédságunkban lakó, gyermekágyban fekvő szűcsnének a jó meleg levest, sőt emlékszem többször kisöprette velem a szobáját is, mialatt a cselédünkkel vizet, fát hordatott, befűttetett, maga pedig ezalatt a betegnek megágyazott. Persze akkor még nem volt «anya- és csecsemővédelem», mint most, mikor nehány korona befizetésével és választmányi határozatokkal mindezt hivatásos ápolókra, «gondozónőkre» lehet bízni. Szóval, amit régebben igazán csak cselekvéssel és példával lehetett a fiatal lelkekbe belenevelni, azt ma annyi társas együttműködés — ifjú leányegyesületek stb. — és annyi szép és kevésbé szép előadás útján tanulhatják meg a leányok s ezekbe és ezekre eljárni ma már annyira divatos, hogy az anyáknak tennivalójuk is alig marad e téren.

Ennek ellenére én mégis azt mondom, ha fel is használjuk a kor eme divatos áramlatai által nyujtott kedvező alkalmakat leányaink szociális érdeklődésének felébresztésére, nekik is, a társadalomnak is a legnagyobb szolgálatot akkor teszünk — és itt üti ki magát ósdi felfogásom szege a zsákból — ha a közelünkben kínálkozó, a gyermek szívéhez is szóló alkalmakat használjuk fel arra, hogy a vele együtt végzett *cselekvéssel* és *példával* egészítsük ki az iskola és korszellem által nyujtott tanításokat. Csak aki szívéből tudott szánakozni a szerencsétlenen, aki érezte azt az örömet, hogy munkát szerzett és ezzel biztosította valakinek a megélhetését, aki egy elhagyott gyermek sorsát felkarolta és maga vagy mások segítségével felneveléséről

gondoskodhatott: csak az érti meg a társadalmi munkára való egyesülés áldását, csak az tud igazán érdeklődni és igazán lelkesedni és később, ha eljön az ideje, igazán fáradni is a szociális munkáért.

Súlyt helyezek rá, hogy szociális *munkát* mondjak *szociális kérdések* helyett, mert *nem* az értekezések és előadások, hanem a *cselekvések*, a *tettek* igazán szociális értékűek: ezek csökkentik a szenvedéseket és növelik a jó összegét a földön az egyes ember és az emberiség javára. Azt hiszem különben a *haladásban* itt is hinnünk kell s «a nő jobb természetére» a szociális munkában mindig számítanunk lehet. A XV. század Waldschwestereitől, kik Thüringia vadonaiban összeszedték és gyógyították az utazásban kifáradt és kibetegedett vándor iparosokat, a mai Vöröskereszt-különítményekig, melyek nemzetközi szolgálatokat teljesítenek, mindig és mindenütt ott találjuk az asszonyt irgalmas cselekedetek gyakorlásában. S ha hozzánk a szociális munkára ösztönző világmozgalom később érkezett is el, van-e okunk elcsüggedni, mikor *ime* magunk keressük az odavezető eszközöket. Meg fogjuk találni bizonyosan, csak ne tőlünk távol keressük és ne elméletekkel, hanem cselekvésekkel törekedjünk elérni.

Szombathely. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

ROSENZWEIG SAPHIR SAROLTA †.

Ha csupán e nevet írnám le a megsemmisülést jelző kereszttel, már is egy teljes nekrológot közölnék vele, mert hisz a magyar tanügynek oly nagy veszteségét jelezném s oly nagy koncepciójú asszony elmulását tudatnám, akit felesleges halála után a nagy közönségnek bemutatni. Nem közönséges név, valóságos fogalom az ő neve, ismeretes szerte a hazában. Nem tartozott a mindennapi asszonyok közé, mert hosszú évtizedeken, több mint félszázadon keresztül a legnemesebb munkával, a kisdedneveléssel látták őt foglalkozni nemcsak Magyarország, hanem egész Európa tanügyi körei.

«Vannak asszonyok, kiknek közelében jobbnak és nemesebbnek érzed magad», — mondja a nagy Eötvös báró. Ilyen asszony volt a megboldogult, kiben a «Magyarországi Központi Frőbel-Nőegylet» megalapítóját és élte utolsó pillanatáig buzgó elnökét, a kisdedek szerető, önfeláldozó gondozójukat, az óvónők ezrei pedig önzetlen, gyengéd jó anyjukat veszítették el. Maga volt ő a megtestesült szerénység, szorgalom, kötelességtudás és szivjóság. Ez utóbbi volt minden tettének rugója, egész életének mozgatója. Azon kevesek közé tartozott, akik a jót csakis önmagáért és nem érdekből, nem hír-, dicsőség-hajhászásból cselekszik: egyedüli jutalmát célja elérésében lelte és áldott nagy szíve boldog volt, ha pártfogoltját megelégedettnek láthatta.

Az asszony legnagyobb boldogságát, az anyai örömet nem engedte élveznie a kifürkészhetlen végzet; három gyönyörű gyermeke zsenge ifjúkorában, rövid egymásutánban elhunyt. Mindig sajgó sebet, pótolhatlan ürt hagyott ezen súlyos csapás

a gyengédszívű anyában, ki élte végeig siratta elveszített kincseit. És bár megnyugodni a veszteségben nem tudott, kárpótlást és enyhítő vigaszt keresett abban, hogy saját három gyermeke helyett az egész világ kisdedeit ölelte keblére. Megnyitotta mindegyiknek anyai érzelmei nemes, nagy tárházát és segíteni igyekezett mindegyiken; mert jóságos szíve átérezte, hogy nincs nagyobb fájdalom, mint a nélkülöző, szenvedő, síró kis gyermeké.

Az ő közelében nem is volt bánatos gyermek soha, mert mindig talált módot arra, hogy a szenvedőt meggyógyítsa, a szomorkodót megvigasztalja és a síró könnyeit letörülje. Az ő élete, működése, egész lénye össze van forrva a kisdedneveléssel és ezért szükséges, hogy annak történetére, kifejlődésére egy kis visszapillantást vessünk, bebizonyítandó, hogy Rosenzweigné-Saphir Sarolta neve aranyfonálként húzódik azon végig.

1869-ben Rongé János németországi hitszónok Pesten egy Reform-egyesületet alapított kultúrcélokkal; ez nyitotta meg a sétány-utcában az első gyermekkertet, melyet nemsokára a korona-utcába helyezett át. Ez volt Frőbel rendszerének első felcsillanása hazánkban, de a tanítás nyelve természetesen német volt, amit a lelkes kezdeményezőnek magyarajkú neje csak némileg tudott ellensúlyozni. Mindazonáltal hálával tartozunk Rongénak, mert ő adta meg az impulzust arra, hogy az illetékes körök figyelmessé lettek az új intézményre és annak tanulmányozása végett több jelesünk a frőbelizmus székhelyére, Thüringiába ment; ezekhez csatlakozott Saphir Sarolta, a nagy gyermekbarát is.

Tapasztalatokkal gazdagodva, segítője lett Rongénak s minthogy a kezdeményezés bevált, most már szakképzett gyermekkertésznőkről kellett gondoskodni és így 3—4 hónapos tanfolyamokat nyitottak német nyelvű előadásokkal és főkép gyakorlati tárgyakra helyezvén a súlyt. Sok viszontagság után 1872-ben megalakult a «Magyarországi Központi Frőbel-Nőegyesület», hol Szögyény-Marich Mária mellett Rosenzweigné-Saphir Sarolta lett az alelnök.

Vasakarattal látott hozzá, hogy a kezdetleges óvodát átvéve, necsak fejlessze és a kor színvonalára emelje, hanem hogy az egyesület vagyonát gyarapítva, minél több gyermekkert megnyitását tegye lehetővé. A következő évben már volt is három óvodája az egyesületnek és Rosenzweigné indítványára 1873 szeptemberben egy magyar oktatási nyelvvel egybekötött, módszeresen rendezett, képezdei tanfolyam nyílt meg. Mert mint a magyarság lelkes harcosa, a buzgó alelnöknő mondá: «Frőbe-elveit Magyarországon mindaddig nem fogják megérteni, míg azok az anyanyelv útján a kisdedek szívébe nem hatoltak.» Ezért az egylet gyermekkertjeiben működő összes gyermekkertésznőket kötelezte, hogy a magyar nyelvben való tökéletesedésük végett eljárjanak a képezdei tanfolyamokra. Az ő nagy buzdítása s folytonos segédkezése és ellenőrzése következtében a tanítás ekkor már oly eredményes volt, hogy a világkiállításon már mint önálló kiállító szerepelt az egyesület kisdedóvodája a legkülönbözőbb gyermekmunkákkal. A sikeres működés láttára a miniszter jóváhagyta 1874-ben az egylet képezdéjének két évre kiterjesztett tantervét és megadta a jogot állami érvényességű bizonyítványok és okmányok kiállítására. Működésének egyik fénypontjához ért ekkor Rosenzweigné; kivívta, úgyszólván kierőszakolta, hogy a németség utolsó nyoma eltörültetett és az oktatás kizárólag magyar lett; az óvónőket pedig szigorúan utasította, hogy a gyermekekkel kizárólag magyarul beszéljenek.

Kemény, makacs küzdelem után sikerült ezt elérnie, de az intézet jobb szelleme és a magyarság lelkes úttörője lankadatlan buzgalommal küzdött a nagy cél eléréséért és teljes erejének s nagy erélyének latbavetésével sikerült végre a akadályokat leküzdenie és a diadalt kivívnia. Ő azonban az intézet falain kivül is terjeszteni akarta a művelődést és az anyákkal igyekezett megismertetni Fröbel nevelési rendszerét. E célból havoként egyszer nyilványos értekezeletet tartott a Nagymező-utcai 3. sz. gyermekkertben; ő volt a tanügyi bizottság elnöke és az ő érdeme, hogy az eleinte idegenkedő szülők is megismerték és megkedvelték a nemes intézményt.

1874-ben az intézet résztvett az első általános tanszerkiállításon és elismerő oklevelet nyert. 1875-ben tartották az első tanképesítő vizsgálatokat oly fényes eredménnyel, hogy a jelenvolt kir. tanfelügyelő legnagyobb megelégedését fejezte ki R.-nének, ki a felügyeleten kívül az egyesület összes intézeteinek anyakönyveit vezette és minden ügyének példás elintézések és ellenőrzését végezte. Érdemei elismeréséül az egyesület megfestette olajfestményű arcképét és azt 1879 dec. 28-án nagy ünnepség keretében leplezték le. Az ő nagy esze már akkor megérezte az ingyenoktatás nagy szükségét, sőt keresztülvitte, hogy 1880 óta a képezde összes növendékei nemcsak ingyenes oktatásban részesültek, de a taneszközöket is díjtalanúl kapták. A gyakorlati cél lebegvén folyton szeme előtt, 1882-ben a szabás- és ruhavarrás tanítását is elrendelte a képzőben és ez évben már az országos nőipar kiállításon is résztvettek és ezüst érmet nyertek. Az egyesület vagyonát gyarapítani akarván, 1886-ban gyüjtőperzselyeket helyezett el a város legkülönbözőbb részén és mulatságok rendezésével és gyüjtésekkel oda törekedett, hogy az egyesület anyagi helyzetét előmozdítsa. Lankadatlan munkájának, nemes lelküségeivel híre a legmagasabb helyre, a trón zsámolyához iz eljutott és 1887 jan. 30-án Ő felsége a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki a köznevelés terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül.

Ráth Károly főpolgármester lelkes beszéd kiséretében nyujtotta át a kitüntetést; a királyi kegy nyilvánulásán érzett meghatottságát növelte azon hála és szeretet, melyet a jelenvolt képezdei növendékek egyik tolmácsolt; és betetőzte azon megindító jelenet, midőn a gyermekkertnek 3 csöpp kis növendéke üdvözölte jóltevőjét, a szeretett alelnök nénit.

Ezen ünnep nemcsak a nagyérdemű alelnöknek, hanem az egész egyesületnek és a hazai tanügynek az ünnepe volt. Újult erővel, változatlan munkakedvvel és ambicióval működött tovább és 1888-ban az ő közbenjárására résztvett az egyesület a Mária Dorotthea egyesület által rendezett kisdednevelési kiállításon, hol díszoklevelet nyert. Munkálkodásának eredménye volt, hogy a

szép intézményt annyira kedveltté tudta tenni, hogy 1890-ben már 267 okleveles gyermekkertésznő szolgálta hazánkban nemzetünk egyik legszentebb ügyét, a kisdednevelést és ezek mind az ő vezetése alatt, az ő támogatása és segélyezése mellett nyerték kiképeztetésüket. 1892-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter az állami kisdedovóképző-intézeti tanárok és tanítónők kiképzését bízta az egyesületre s bár dr. Verédy Károly akkori tanfelügyelő a megnyitó ünnepélyen nyiltan kimondta, hogy a Frőbel-rendszer iránt aggályai vannak, de bevallotta, hogy eloszlatja ezeket azon nemzeti szellem és hazafias irány, mely az egylet tanintézeteit jellemzi s melynek úttörője és sasszemű őre az iskolaügyi bizottság elnöke Rosenzweigné volt, ki bebizonyította, hogy intézetükben a Frőbel-rendszer elmélete és gyakorlata nemzetünk szellemének megfelelőleg átalakítva érvényesül.

1892-ben özvegységre jutott s most már egyedüli öröme az volt, ha a kicsinyek közt lehetett s szívét jóleső megelégedettség járta át, midőn az egyesület 1893-ban saját házába költözött. Jogos volt elégedettsége, mert hisz nagyrészt neki s az ő ernyedetlen buzgalmának köszönhette az egyesület, hogy erkölcsileg és anyagilag oly nivóra emelkedett, ahonnan büszkén tekinthetett vissza negyedszázados pályafutására, mely fényes sugárként kisér a buzgó alelnök jóságos gondolkodása, odaadó ügyszeretete és a szépért és jóért való lankadatlan kűzdelme. Az eszme testté vált, de a siker elérésében az oroszlánrész azé az önzetlen asszonyé, ki egész lényét a kisdednevelés szent ügyének szentelte és megmutatta, hogyan kell nagy sikerekért és azok megvalósításáért munkálkodni. Az egyesület 1894-diki közgyűlésén tehát csak igazi érdemeket méltatott, midőn Rosenzweigné-Saphir Saroltát egyhangúlag elnökévé választotta. Életfogytiglan viselte ezen tisztet az ő ismert szerenységével s bár a kor haladásával erői fogytak, ügybuzgalma nem lankadt, tevékenysége meg nem szűnt s úgyszólván halála órájáig szíve utolsó dobbanásáig szeretettel csüggött pártfogoltjain és jóságosan gondoskodott az ő nagy alkotásáról. Utolsó 10 évben karosszékéhez kötötte betegsége, de azért súlyos szenvedése közepette is még

alig két hónap előtt résztvett az egyesület gyűlésein és érdeklődött annak ügyei iránt. Azóta azonban lassú haldoklás volt élete; sokat szenvedett, de a nagy lelkek megadásával viselte sorsát, míg november 30-án megváltotta szenvedéseitől a jótékony halál, Csendben, mint ahogy élt, elköltözött, árván hagyva dédelgetett kedvencét a Frőbel nőegyesületet. December hó 3-án kisértük utolsó útjára; sírja körül nem állottak zokogó árvák, síró testvérek, gyászoló rokonok; de ott állt mélységes bánatával, őszinte gyászával az ő szellemi örökségének letéteményese a Frőbel egyesület választmánya és ott sírta el bánatát a koporsót körülövező sok árva lányka, kik részint neveltjei, részint pártfogoltjai voltak. Dr. Hevesi főrabbi magas szárnyalású gyászbeszéde után baranyavári Ullmann Pál és Goldschmiedné-Engel Gizella bússúzott megindító szavakkal a választmány nevében; a sírnál pedig Hoffmann Izsó az egyesület titkára mondott utolsó istenhozzádot az elköltözöttnek. Szívből fakadó szavakkal ecsetelte nagy érdemeit, méltatta nemes munkálkodását s a tömeg zokogása közben utalt azon pótolhatlan ürre, mik e nagyasszony elhúnyta okozott. Tündöklő napja volt ő az egyletnek, fényt és éltető meleget kölcsönözvén neki; elhomályosult e napunk, mert ő itthagyott bennünket. Hosszas, fáradságos munka után tért pihenni s róla is elmondhatjuk Madáchchal, hogy azok közé tartozott kik: «eleget dolgoztak, pihenni térnek». Legyen pihenése csendes, túlvilági élete áldott, mert áldják az ő emlékét a kisdedek, árvák és óvónők ezrei, kik az ő nagy jóságát élvezték s kiknek emlékében örökké élni fog.

Budapest. *Neumanné Zsengeri Irma.*

A CSALÁD ÉS AZ ASSZONY.*

Mai előadásunk a gazdasági, háztartási iskolákról fog szólani. Háztartás és gazdaság! Mai túlontúl kifelé élő társadalmunkban, amidőn senkinek sem elég az otthon négy fala, amidőn mindenki a fóruma, a közönség elé kívánkozik, amidőn úgyszólván a házán, otthonán kívül él, szinte elfeledett két fogalom, szinte szokatlan téma a felolvasó asztal mellett. Pedig, hogy mennyire beleillik, sőt belekívánkozik éppen ebbe a csillogó, kifelé élő társadalomnak a keretébe, vessünk csak erre egy-két gondolatot, csak úgy hirtelenében mintegy átcikázva a sötétségen, mint a villám, amelynek nyomán mégis világosság támad, és ami tisztítja a levegőt.

Igen tisztelt közönség! Sokszor elhangzott, szinte szállóigévé vált panasz, hogy napjainkban a családi élet lazul, hogy nincs családi élet. Sajnos, igaz, így van és mindenki tudja érzi, hogy ez a legsúlyosabb betegsége társadalmunknak, mert léptennyomon tapasztaljuk ennek messze kiható, a látszatnál is mélyebben járó kárát. De rossz szokásunk, hogy csak konstatáljuk a bajt, ha már megvan, de azután nem gondolkozunk felőle. Pedig ennek a megdöbbentő társadalmi bajnak igen sok oka van, amelyeket most rendre elő nem sorolhatok, egynél azonban, a sok közül, amely mai gyűlésünk keretébe vág, állapodjunk meg egy pillanatra.

Ugyebár, senki sem vonja kétségbe, hogy a családi élet

* Elnöki megnyitó. Tartotta a Mária-Dorotea egyesület győrvidéki körének 1913 november 30-án tartott gyűlésén Nagy Gizella, áll. polg. leányisk. igazgatónő.

lelke a nő. A nő, aki háztartásának vezetője, gyermekeinek gondozója, aki családjának tiszta, rendes békés otthont teremt, hol a férfi kipiheni a kenyérkeresés fáradalmait, ahol felüdül, friss erőt merít tovább folytatni az élet kisebb nagyobb ütközéseit. És vajjon mi elismerést ad a mai társadalom, különösen a férfitársadalom, egy munkás jó háziasszony fáradalmaiért?! Semmit. Természetszerű kötelességének tartja, nagy jelentőségét el nem ismeri, észre nem veszi. A férfi hivatalbeli, vagy bármi más társadalmi vagy szellemi munkájánál sokkal alantasabbnak minősíti, lekicsinyli, még csak komoly munka számba sem veszi. Pedig mennyire egész ember kell hozzá, mennyi szív és lélek kell hozzá, mennyire beleadja ebbe a nő testének-lelkének minden erejét, egész életét, gondját, fiatalságát! Mennyi mindenről le kell mondani a nőnek, ha háziasszonyi kötelességeit teljesíteni akarja! Már most vegyünk ehhez a ma különösen kifelé élő társadalmunkat, amelyben a legtöbb férj is jobb szereti, ha feleségeik valamely tehetségükkel feltűnni, szerepelni, elismerést szerezni tudnak, mintha háztartásukba merülnek, — és adjuk még hozzá a modern férfigondolkodás egy jellemző megnyilatkozását, amelyet egyik napilapban olvastam, s amely körülbelül így hangzott: «a modern férfi ideálja a bársonyba, selyembe, szőrmébe, ékszerbe takart nőember».

Kérdezzük ezekután, csoda-e ha a nő elhagyja háztartása, otthona terrénumát és másfelé szerez magának érvényesülést?! Csoda-e tehát, ha a mai asszony úgy fogja fel háziasszonyi hivatását, anyai és háztartási munkáját, mint az amerikai feministák már régóta hirdetik, hogy mindaz lealázó, szolgai munka, amit végezzen a cseléd; a nő pedig érvényesítse másféle magasabbrendű tehetségeit, éljen másféle kedvteléseinek, hajlamainak. Csoda-e tehát, ha a nő elégedetlen és boldogtalannak érzi magát, ha csak otthonának gondozója, gyermekeinek anyja, szóval ha *csak* háziasszony lehet!?

Nemrég olvastam egy fiatal anya költeményét, melyet fiához ír. Kitünő korkép, ime néhány gondolat belőle.

Ha szárnyad majd a végtelenbe visz,
kis sasfiókom te csudamadár,
ha majd előtted már nem lesz határ,
hogy szemmel már nem követhetlek téged
én, aki lent, a porban maradtam;

állj meg egy röpke percre majd kérlek,
hogy bús magamról néked hadd beszéljek.
Hadd beszéljek néked tengernyi vágyról,
mely gondok szürke ködébe fult . . .

Hogy ette fel orvul a lelkem, a dalom
a szomorú, szörnyű taposó-malom,
és mennyi pompa és alkotó erő
veszett a nyirkos konyhagőzbe,
mely vörösre ette két fényiő szemem!

Hogy letépte rólam a csillogó szárnyat
az asszonyrobot, a végtelen, örök,
a kicsi, céltalan, a semmi pörök,
kicsinyes gondok és mégis oly nagyok,
tova iramló színtelen napok,
amelyek lassan megfojtják a lelket.

De én szép fiatal, muló életem,
melyet megőröl a taposó-malom,
az én igaz krőzusi áldozatom,
melyért megillet minden csudálat! —
Hogy adhassak tenéked büszke szárnyat:
én lent maradtam a szürkék között . . .
Állj meg fiam majd egy röpke percre,
ha fenn keringesz a felhők között.

Ime, egy nemesen érző asszonyi lélek, akit ez a rettenetesen és kétségbeejtően moderneskedő kor hipermodern eszméletei megzavartak . . . Igen! A férfitársadalom megdöbbenve tiltakozik, ha a nő szavazati jogot kíván, vagy polgármester, ügyvéd, orvos, pap, író, költő, miniszter, stb. akar lenni, de eszébe sem jut, hogy a nőnek otthonában, háztartásában, az övéiért végzett fárasztó munkáját, szivének szeretét, önfeláldozását éppen annyira becsülje, éppen akkora elismerésben részesítse, éppen akkora értéknek, a társadalom boldogulása és fejlődésére éppen olyan szükségesnek és fontosnak tartsa, mint pl. egy diplomatáét, egy

egy hadvezérét, kiváló íróét, egy híres művészét, vagy más társadalmi tényezőét. Pedig állítsuk csak szembe ezt a két kérdést: Mire van szüksége inkább az emberi társadalomnak, hogy boldog legyen, melyik volna kívánatosabb, ha csak egyiket választhatnánk: ha egyszerre mindenki, nő és férfi egyaránt kiváló diplomata, kitünő hadvezér, hírneves író, költő, híres művész stb. lenne és egyáltalán nem lenne jó háziasszony, nem lenne tiszta, békés, nyugalmas otthon. Vagy pedig, ha egyáltalán nem lenne a világon sem diplomata, sem hadvezér, sem művész, író, sem politikus, de lenne tiszta, békés, házias otthon és lennének munkás, gondos, szerető szívű háziasszonyok?!...

A felelet könnyű. Mondjuk ki bátran, hogy *a ti munkátok, gondos kezű, meleg szívű háziasszonyok, szükségesebb az emberi bolgogságra, mint minden megtapsolt és virágkoszoruzott dicsősége a nagy világnak.* A ti munkátok nélkül nincs nagyság, nincs hírnév, nincsenek sasszárnyak, mert a ti kezetek munkája az a meleg puha fészek, amelyből ezek a sasszárnyak kikelnek, a ti kezetek munkája az az édes anyaföld, melyből minden nagyság és minden hírnév kivirágzik és ami az emberi élet mindenféle boldogulásának fundamentuma. Mert azt a levegőt, amit otthonában, a ti kezetek készítette békés családi fészekben magába szív a gyermek lelke, azt viszi magával mindenhova egész életén át, ez viszi a magasba, vagy a mélybe, a boldogságba vagy a boldogtalanságba.

A ti munkátok nagyobb és értékesebb, mint a legnagyobb diplomatáé, vagy a leghíresebb hadvezéré, mert míg ezek önös, kicsinyes, hatalmi vágyból milliók fiatal életét viszik a gyilkos golyók elé, ti munkátok éltet, békét és boldogságot áraszt. *Aki szívvel és lélekkel töltötte be háziasszonyi tisztét, az betöltötte egy ember hivatását e földön. Annak a tudatnak kell áthatni a társadalmat, különösen a férfitársadalmat, hogy a ti munkátok egyenlő értékű a férfi legjelentékenyebb munkájával, legjelentékenyebb hatáskörével.* Szabadítsátok fel lelkeiteket ennek a szerencsétlen kornak megtévesztő, hipermodern eszméitől és ne kicsinyeljétek, hanem becsüljétek meg önmagatok legszebb

hivatástokat, «hősi, pompás, fényes áldozástokat» és arra tanítsátok meg fiaitokat, hogy *ha majd sasszárnyakon fennen repül, nem ti maradtatok a porban, lenn, a szürkék között, hanem ők emelkedtek fel tihozzátok!*

Nyissátok fel a vakok szemét és nyissátok meg a süketek fülét, hogy *arra neveljétek fiaitokat, hogy sasszárnyakkal kell repülni a férfinak, aki egy gondos anya és jó háziasszony krőzusi áldozatához fel akar emelkedni.* Akkor majd lesz családi élet, akkor majd lesz becsületes munkás, egymást megértő társadalom.

Ezeknek az érzéseknek és gondolatoknak a hatása alatt nyitom meg mai gyűlésünket és kérem a tisztelt közönséget, hogy ezeknek az érzéseknek és gondolatoknak a hatása alatt hallgassa meg mai előadásunkat.

Győr. *Nagy Gizella.*

A FIATALOK RAJONGÁSA.

Nevezzék bár idealizmusnak, érzelmi világnak, bizalomnak vagy bárminek, azért alapjában véve a rajongás problémája az, mely nem volt soha fontosabb, soha vitatottabb, mint manapság. Még pedig a rajongásban is a fiatalság rajongása. És ugyancsak méltán. Nehéz volt régen is a fiatalság átzökkentése a reális világba; nehéz volt régen is mindjárt összhangba hozni az élettel azt, aki a szerető nevelés alól került ki, de ma a régiek tanácsadása, az elhelyezkedés és a megértés — éppen a rajongással szemben — talán nehezebb, mint bármikor.

Milyen lehet a rajongás? Meddig mehet a rajongás? — Kérdezhetjük ezt lépten-nyomon, de felelni? — ki tudna erre biztosan felelni. A biztos felelet még akkor is csaknem lehetetlen, ha pedagógus fog hozzá, olyan pedagógus, ki nagyon tapasztalt, nagyon táglátkörű és nagyon körültekintő; ki jól ismeri a rajongás irányát, a rajongó karakterét, a rajongó és rajongás minden körülményét.

Próbáljuk meg ennek a nagy problémának egyik-másik területét legalább általánosságban megközelíteni; próbáljunk egy-egy futó és okoskodó tekintettel hozzávetőleg belepillantani! Esetleg segítségünkre lesz az ilyen bepillantás egyes esetnél és gyakorlati alkalmazásban is. Kicsit gondolkozzunk el rajta, hogyan lehet a rajongást felhasználni és helyes fokra emelni.

Tudományos szemmel elemezve, olyanformát mondhatunk, hogy a rajongás vonzalom, lelkesedő, szépítő, forró, önzetlen, könnyen túlzó vonzalom. Hanem forduljunk színes élményekhez is. Gondolhatunk kis leányra, aki nem tud nyugodtan sétálni édesanyja mellett. Szökik a mezőkön virágról-virágra, hogy jaj,

de édes, mintha nézne, mintha mosolyogna! «És milyen szeretettel símul hozzám!» — Gondolhatunk fiatal fiúra, aki járja a hegyek végnélküli, kanyargó köves útjait, mindig előre, mindig fölfelé, mert ott fenn nagy a világ, szabadabb a tekintet, kékebb az ég! A szegény, elhagyott betegre, amint nehéz a lélegzete, lüktet a feje, nagyon fáj a szíve, de azért visszafojtja a mozgást, a könnyet, a fájdalmat. Teszi ezt napról-napra, hónapról-hónapra, mert élni oly jó, küzdeni olyan nemes és mert, majd egyszer, el kell jönnie a boldogságnak, lehetetlen, hogy el ne jöjjön. Arra a fiatal leányra, aki olvassa és tanulja, ismétli és újra ismétli a szebbnél-szebb szavakat. Ki hall emberről, jóságról, szellemről, lelki erőről. Kinek megmozdul a szíve, felhevül a lelke; a szeme nagyranyílik és felragyog. A mindennapi érintkezésben is felfedezi a könyvek hőseit; néz, néz és mindig szebbnek látja az ilyen embereket. Örül, ha láthatja őket; szívesen szenved és fárad értük, olyan akar lenni, mint ők. Náluk kedvesnek hallja még a durva hangot, költészetnek érzi még a közönségesebb beszédet is. — Arra, ki szeret csendben, egyedül, meghitt kis zugban. Aki szíve és esze és fantáziája kincseit nem szórja szét. Aki hozzászegődik egyhez, mindig egyhez, mindavval, ami szent. Akinél akár egy szó, egy tett, egy emlék betölt többnél-több időt, lefoglal hihetetlen sok belső változást és messzire kiható, korszakos benyomást gyakorol. — Aki dolgozik lelkiismeretesen, pihenés nélkül, mindig frissen, mindig kedvvel, soha sem unatkozva. Aki ott látja, világosan látja a hivatást, aminél gyönyörűbbet nem ismer, aminél jobban semmi nem emeli. — Arra, aki ragaszkodik is, aki dolgozik is, de azért keresve-keresi az egyedüllétet és a szabad időt, mert összeforrt valamivel, ami másnak jelenik meg előtte, mint amit lát és hall és tapasztal és megtehet. Aki összeforrt valami művészettel, aki az elvonulásban és az odaadásban varázserővel indul titokzatos csodák felé.

Gondolatunk még sok mindenre, amiben olyan nagyon gazdagok a rajongók, a természet, az élet, az emberek és a művészet boldog rajongói.

De gondoljunk másra is. — Gondoljunk az elhanyagolt halálsápadt, megtört alakra, kinek reszkető lépése bizonytalanul inog; kinek bágyadt tekintete nem tud megpihenni sehol; kinek szívébe nyíllalik minden ismerőse, minden új és régi emléke; aki szabadulni igyekszik a mától és kap még keservesebb holnapot; aki nem él soha ott, ahol van, aki nem találja helyét a világban. Gondoljunk olyanra, aki rajongó volt, aki mindenben csalódott, aki mindig hiába és mindig elhibázva keresei a vigasztalást. Ne felejtkezünk meg arról, akinél a rajongás kétségbeesése nem mindig maradt meg a fájdalom utján, hanem akárhányszor nagy vétekre is vezetett. És főleg azt ne hagyjuk számításon kívül, hogy az ifjúság legalapvetőbb, legtöbbet igérő évei sokszor esnek áldozatul ilyen fájdalomnak vagy ilyen véteknek.

Mennyi szépség, nemesség és boldogság fér meg a rajongásban. Mennyi szenvedésre és milyen nagy eltévelyedésekre vezethet. Ki tudja, hogy mikor vezet az egyikre és mikor a másikra? Hiszen az majdnem egészen a véletlen dolga! Csalhatatlan itélet és helyes mérséklet volna a biztos védőeszköz, de éppen ennek a két tulajdonságnak az öntudatossága és a szándékossága az, ami szinte ellenkezik a rajongás lényegével és szinte lerontja azt.

A szó közkeletű fogalma is arra vall, hogy a rajongással együtt jár az erény. A mi egész felfogásunk az, hogy a rajongó csak a szépet, csak a nemeset, csak az áldásosat látja; hamar nemesen érez és gondolkozik ő maga is; hajlik afelé, hogy meg is tegye a jót. Fontos továbbá az, hogy másban látja meg a szépet és jót, hogy másért lelkesül, hogy nemessége, erénye, jóravaló készsége önzetlen, tehát kétszeres súllyal esik a latba; magában rejti azt a lelki erőt, azt a lelki elevenséget, amit a szépség, a jóság, a mások jósága nyujt. Próbáljuk csak egymás mellett hangoztatni: bolondul érte, rajong érte! Micsoda különbség! Azt jelenti ez a különbség, hogy itt minden túlzás ellenére beszélhetünk bizonyos lelki harmóniáról, beszélhetünk a szó mellett az észnek a munkájáról; meg jelenti azt, hogy itt

könnyen lehet szó el nem fáradásról, állandóságról, a megerősített lelki javak hosszasabb ébrentartásáról. Lehet szó olyan hosszú ébrentartásról, ami már előbb-utóbb haladáshoz vezet. Annál is inkább vezethet a rajongás haladáshoz mind a rajongóban, mind a körülrajongottban, mert a rajongás nagy igényeket támaszt, mert szétsugárzó, magával ragadó a hatalma. Az elnézést messze felülmulhatja benne a lelkesítés.

Mindez igaz, de igaz az is, hogy a rajongás magában rejti sok fogyatékosságnak a csiráját. A legjobb esetben is együtt szokott vele járni bizonyos egyoldalúság, szűklátkörűség. Nem utolsó jellemző vonása a rajongónak az sem, hogy az akaratot, a tetterőt kicsit elnyomja benne a szív forrósága; az ész, meg az eszme, meg a képzelet gyors száguldása, még ha fárad vagy szenved is, inkább passzivan türelmes. Ritkaság, hogy aktivan céltudatos; még ritkább, hogy körültekintő.

A nagy vonzalmon és tiszteleten kívül, talán némileg ez a passzivitás is hozzájárul ahhoz, hogy a rajongó szívesen rábízza magát másra, olyan nagyon rábízza, amilyen bizalomnak meg sem tud felelni még a legjava emberi természet sem. Nem egyszer megvan a rajongóban az a hiba is, hogy sokat vár, túlsokat, illuzóriusat. Mikor azután rá kell jönnie, hogy csalódott, sajog az egész lelke éveken, évtizedeken át. A leghatalmasabb emberi intézménynek, a házasságnak, a legszámottevőbb része is ilyen illuziókon alapszik; ezen alapszik az is, hogy az egész emberiségnek legalább fele sorvad testileg, lelkileg illuziói szétfoszlása miatt. És a csalódást csak gyakoribbá meg súlyosabbá teszi, hogy a rajongó még a szépet, még a jót, még a boldogságot is alig-alig tudja elfogulatlanul nézni. Útjába akadhat az, ha nem olyan, mint amilyennek ő képzeli, elfordul tőle, sőt itt-ott még kész lábbal is taposni.

Ezek a rajongásnak azok a nagy hibái, amiért annyi pezsgő életkedv pusztul ki, annyi magasra röppent életerő vérzik el. Amiért annyi seb ég és annyi könny omlik különösen a fiataloknál! Igaz, hogy a fiatalságé az egész jövő minden reményével, de az életet és az embereket nem ismerő fiatalok könnyebben

beleesnek a hibákba; a meg nem erősödött, meg nem edzett fiatalok jobban leroskadnak a csapások súlya alatt.

Mintha belenéznék ezer meg ezer szülő, száz meg száz pedagógus meghatott szemébe. Mintha különösen az édesanyák szíve dobbanna hangosabban felém, az édesanyák szépért rajongó és csalódástól féltő szíve! Mintha féltő gonddal siklanék végig a tekintetünk millió meg millió gyereken! Mintha egyszerre fellobbanna mindnyájunkban az a kívánság, hogy tegyük megfontoltan az egész pedagógia közös ügyévé a rajongás örvényeinek a kerülését.

Ezen az úton az örvények kerülése sokkal járatlanabb oldal, mint az előnyök fejlesztése. Az előnyök körül sokszor megteszi a magáét az irodalmi tanítás, a művészeti nevelés és a kitörő szeretet. No meg az emberszeretet terén az az önző vagy önzetlen gondoskodás, mely dicséri önmagában a fiatalságot szerető, a fiatalságért áldozó embert és kiemeli ezt — legalább elvileg — társában is.

Aránylag ritka iskolai pedagógus gondol és gondolhat az ilyen örvényekre, mert hiszen ennél fontosabb célja az iskolának az, hogy idealizmust állítson szembe az élet realizmusával. Az iskolán kívül meg? A legtöbb szülő és a legtöbb nevelő az élet természetes forrongására bízza ezt a feladatot. A gyakorlati nevelésben a legtöbben elkerülhetetlennek, sőt szükségesnek tartják a rázkódtatásokat. Senki nem tagadhatja, hogy ebben az utóbbi szentenciában sok a bölcsesség, de egy van, ami nagyon ellenszól minden túlzásnak: az idők szava. Erős a verseny, sok a nagy példa, sok az izgalmas új út, sok a nehéz feladat. A nemes erkölcsnek és a szokásnak szinte kényszerítő hatalmával, ránehezedik mindez mindenkire. Maga az előkészülés, az álláshoz, azaz munkához-jutás, a hivatás helyes betöltése megedzheti és lefoglalhatja még a legdédelgetettebb leányt is úgy, hogy igazán nem baj, ha ezenkívül nem éri rajongását több és nehezebb megpróbáltatás, mint ami a legnagyobb pedagógiai körültekintés és a legnagyobb előrelátás mellett is még a legszerencsésebbeknél is, elkerülhetetlen.

A fenn elsorolt rajongási hibák folytán talán az a legközelfekvőbb, hogy igyekezzünk rászoktatni a lelket, különösen a női lelket, hogy vigyen be valami kis tudományos szempontot minden felhevülésbe, még a művészi lelkesedésbe, még a természetes szépbe, még a vonzalom extázisába is! Mindig legyen egy kicsit sokoldalú; mindig nézzen, nézzen még a szívével is, több látószögből.

Hasson le jól a szívig az a kis tudományos igazság is, hogy holtig tanulhatunk, javulhatunk és akkor sem tudunk eleget. A tudományos szemponttal összeforrhat az élet művészete. A tudományos szempont: meghallgatni mindent. Az élet művészete: hacsak lehet, megtörni a varázsát annak, ami nem tetszik, nem engedni, hogy elhomályosítsa a szépnek a hatását. Egyiknek úgy, mint a másiknak, életelvvé, második természetté kell válnia. Ne legyen se az egyik, se a másik, csak szükségben előhúzott, kesernyés kényszervigasztalás!

Erős és boldog és jó a rajongó, ha — boldog. De jaj, és mégegyszer jaj neki, ha szerencsétlen.

Támogassuk a rajongást! A rajongásról is elmondható, hogy világért se üldözzük avval együtt, a mi benne boldogság és jóság. Csak, amennyire képesek vagyunk, gyógyítsuk és keresve-keressük rá az orvosságot ott, a hol szerencsétlenséget hoz.

Gondoljuk meg, hogy a nő legfőbb életbölcsessége, legnagyobb boldogsága és legszebb élethivatása talán épen az, ha helyes érzéssel tudja támogatni és gyógyítani ezt a hatalmas lelki erőt! Gondoljuk meg, hogy mennyi jót tehetünk a vergődő ifjú leánylelkekkel, ha őket megértjük és gyógyítjuk. Nem a lekicsinylés és gúny fegyverével, de a szeretettel és gyöngéd jósággal. Gondoljuk meg, hogy már az iskolában védő, vezető kezet nyujthatunk tanítványainknak. Foglalkozzunk e kérdéssel. A megszívlelést és megfontolást nevelési tekintetekből is megérdemli.

Budapest. *Szomolányi Sarolta.*

A CZINKOTAI NŐNEVELŐ INTÉZET.

(Zichy Sarolta grófnő beszédével.)

A főváros közelében, csendes faluhelyen működik zajtalanul a magyar kultura és nőnevelésügy terén a Damjanich Jánosné és társai által egy félszázaddal ezelőtt alapított, «Magyar Gazdasszonyok Orsz. Egyesületének leánynevelő intézete és árvaháza».

140 kis- és nagyobb növendéke (6-tól 16 évesig) van az intézetnek, az ország legtávolabbi vidékeiről, kik közül sok alig tud egy-két szót magyarul, mikor ide kerül, s tanulmányai végeztével mint lelkes magyar honleány távozik innen, hogy szerény, munkás tagja legyen a családi körnek.

Az egyesület elnöksége, élén Zichy Sarolta grófnővel, mindent elkövet, hogy a mai kor kívánalmainak megfelelő szellemi és gyakorlati irányban fejlessze az intézetet. A növendékek nemcsak elemi és polgári iskolai oktatásban részesülnek az internátusi nevelésen kívül, hanem a gyakorlati háztartási ismereteket: fehérnemű- és felsőruhaszabást, varrást, főzést, kertészkedést is megtanulhatják az intézetben. A tanítás színvonalának emelésére csak nemrég több mint 300 kötetből álló ifjúsági könyvtárt kapott az intézet az elnöknő lelkes közbenjárására a vallás- és közoktatási minisztériumtól; lassankint a szertárak is gyarapodnak az újabb szemléltető és kísérleti eszközökkel.

Ennél is nagyobb fontosságú az egyesület azon törekvése, hogy nemes intencióit teljesen átértő, harmónikusan működő, állandó tantestületet szerezzen az intézetnek, jól tudva, hogy minél inkább összeforr a tantestület az intézettel, minél jobban megismeri és

megérti annak magasztos célját: annál odaadóbban szenteli annak életét, annál eredményesebb lesz működése. Ezért eszközölte ki az elnöknő a polgári iskola tanító-nevelőnői részére az államsegélyt, ezáltal az állami tanítónőkéhez hasonló előmenetelt biztosítva számukra.

Mivel az egyesületi iskolában működő tanítónők ma még hivatalos esküt nem tesznek, egy kedves, bensőséges ünnepség keretében, dr. Ruffy Pálné és Wehner Józsefné választmányi tagok s az iskola igazgatójának Bock Idának jelenlétében november 14-én adta át gr. Zichy Sarolta elnöknő a tanítónőknek véglegesítő kinevezési okmányukat és a következő buzdító beszédet intézte hozzájuk:

«Üdvözlöm önöket ma először hivatalos elnöki minőségemben, mint a Magyar Gazdasszonyok Országos Egyesülete polgári iskolájának véglegesített tanítónőit, üdvözlöm mint nevelőnőit intézetünknek.

A kölcsönös bizalom megnyilvánulása volt már az, amidőn önöket egyenkint meghívtam és amidőn önök eljöttek e falak közé: immár egy éve mult s jele a kölcsönös megértésnek, hogy az elnökség még az év letelte előtt önöket állásaikra véglegesen kinevezte.

Ifjú életük gyorsan a biztosított jövő szilárd talajára lépett. Áldja meg az Isten!

Tudom, hogy az önökbe helyezett bizalmamban nem fogok csalódni s hívek lesznek kötelességükhöz a szilárd kitartás hűségével.

Reménylem, hogy az intézet kedves meleg otthonuk marad addig, mig tán egyiket, másikat el nem hivandja a nő legszebb hivatása, a saját család alapítása.

Közel százötven pár gyermekszem tekint fel itt önökhöz és kéri a tudást!

És önök adják, adják azt, amit annyi fáradsággal, annyi törekvés után szereztek meg önmaguknak, és amidőn adják, gazdagabbá lesznek. Áldja meg önöket az Isten!

A kötelességérzet nem fukar, de bőkezű és a tanításnál

még nagylelkűbben adnak, amidőn nevelnek, akkor lelküket adják, de lelküket gazdagítják is!

Mert erősekké válnak, hogy erőseket neveljenek! Oly időket élünk, amelyek megviselik az embert és a nevelésnek síkra kell szállnia korunk speciálisan dédelgetett jellemhibáival szemben. Mert akaraterőre van szükség, nem fegyelmezetlenségre.

Nem szűkkebelű önzésre, de nagylelkű felebaráti szeretetre, önmegtagadásra. Nem gőgre és hivalkodásra, de igen nemes büszkeségre, alázatosságra és a tekintély iránti tiszteletre.

Királyi lelkeket kell nevelnünk, szeretettől kivirágzó sziveket és munkás kezeket, akkor boldogok lesznek növendékeik, amidőn kilépnek az életbe, boldogok és boldogítók és önök is boldogok lesznek ő bennük.

A dolgok lényegét kell keresnünk, nem elaprítani az életet, sem az eszméket, egész lényünket adjuk kötelességünknek s boldogok vagyunk benne.

Minden korban szárnyra kelnek áramlatok és fuvalmak, amelyek magukat a kor szellemének nevezik, pedig csak divatok és irányzatok.

Minden kor igaz jó szelleme, irányzata fölfelé vezet, ez egységes, de minden korban megújul, mert éltet jelent, életet, meleget és szeretetet!

E szellem szolgálatába szegődtünk mindnyájan, akik itt egybegyültünk.

Tanítsuk meg növendékeinket arra, hogy velünk együtt érezzék és valják:

‚Uram Istenem engedd meg, hogy bárhol vagyok, bárhol leszek, a Te dolgozó, szolgáló leányod legyek!'

S a frigyre fogjunk kezet!»

A beszéd végeztével a tanítónők kezet adtak az egyesület elnöknőjének, ünnepies fogadalumk, igéretük jeléül. Majd társai nevében Zachariás Márta polg. isk. tanítónő mondott meleg köszönetet a grófnőnek és az egyesület elnökségének a beléjük helyezett bizalomért.

E kedves ünnepség után a grófnő és a választmányi höl-

gyek megtekintették az intézetet, egyik-másik osztályban tanítást is hallgattak, mindenütt buzdítva, lelkesítve tanítónőket és növendékeket egyaránt.

Itt említjük meg, hogy az egyesület, különösen gazdasági irányban, óhajtja továbbfejleszteni az intézetet. Teszi ezt elsősorban azért, hogy a községi jegyzők árva vagy félárva leányai, kik a belügyminisztérium jótéteményéből itt nevelednők, szülőhelyükre visszatérve, ne csak nagyobb szellemi műveltséget vigyenek haza, hanem több gyakorlati tudást is, mellyel falusi otthonuknak sokat használhatnak.

Adja Isten, hogy óhajtásuk teljesüljön: fejlődjék és virágozzék e szép intézmény a haza javára Czinkotán is ép úgy, mint évekkel ezelőtt Budapesten.

Budapest. *B. J.*

AZ EGYSÉGES NEMZETI ISKOLA.*

(Első közlemény.)

Németország tanítóvilága a f. 1914. évben fogja megvitatni az egységes nemzeti iskola eszméjét, s miután minálunk is már számos hive van e szép gondolatnak, azt hiszem érdekelni fogja a «Nemzeti Nőnevelés» olvasóit Wilhelm Rein dr. egyetemi tanár értekezése, amellyel a kérdés megoldásához akar hozzájárulni.

Az értekezés három része oszlik. Az 1. rész címe: *A feladat.* A 2. rész: *Száz évvel ezelőtt.* A 3. rész: *Kisérlet a megoldásra.*

1. *A feladat.* Németországnak gazdag messzeágazó művelődési szervezete van, mondja Rein, de egységes nemzeti iskolája még nincsen. Ezt megteremteni a jövő feladata. A német iskolafajok egymás mellett fejlődtek és pedig bizonyos egoizmussal mindenik csak a maga javára dolgozott tekintet nélkül a többire, ami nemcsak az iskolák, de az egyes személyek rangérzése is erősen növelte.

Ez a körülmény azonban az egységes nemzeti iskolától nagyon távol áll, mert az nem mechanikus egymásmellettiségen nyugszik, hanem sokkal inkább azon alapszik, hogy az iskolafajok egymással szerves kapcsolatban álljanak.

Tekintsünk vissza egy kissé a történelmi fejődésre. A pogány germánnak nem volt iskolája, de mire való is lett volna

* Wilhelm Rein dr. jenai egyetemi tanár értekezése: «Die nationale Einheitsschule» von Wilhelm Rein, Jena.

az iskola? Kulturális kincse, amelyet tovább adjon, a mythoson és törzshagyományokon kívül nem volt. E célból azonban tervszerű tanításra nem volt szükség. Tacitus germánja gúnynak tekintette volna ezt. A német iskolát a kereszténység teremtette és pedig azért, hogy az új hit szónokait magából, a népből nyerje.

Később azonban a városok alapításával, az ipar és kereskedelem, valamint a pénz keletkezésével egy új társadalmi osztály lépett föl: a polgárság; ennek kebelében erős művelődési törekvés fejlődött. Ebből az osztályból nőttek ki a városi latin iskolák, amelyeket a papi iskolák mintájára alapítottak, de városi patronátus alatt. Sőt a városi polgárság még egyetemet is alapított pl. *Erfurtban.*

A reformáció tehát már gazdagon kifejlődött művelődési szervezetet talált.

Ami a reformációból kifolyólag történhetett és aminek a lelkiismeretbeli szabadság vallásos elve alapján meg kellett történnie, *az a népiskola alapítása volt.* Fejlődése nem történt egyszerre hanem csak lassú menettel.

A 30-éves háboru csupán akadályozta a fejlődést, de meg nem szakította. Sőt éppen ebben a korban tettek a thüringiai államok jelentékeny szolgálatot az iskolaügynek az iskolakötelezettség bevezetése és a népiskola módszeres kiépítése által, amit a 17-ik évszáz nagy didáktikusainak eszméi szerint teljesítettek.

A 18-ik évszáz közepe táján a német tanítási intézetek gyűrűje be is záródott a reáliskolák alapításával.

A 19-ik évszázban a polgárság emelkedésével együtt nagyot lendült a reáliskolák fejlődése a természettudományok, az emelkedő ipar és technika befolyása alatt; úgy, hogy a 9 osztályos reáliskola a legidősebb és legtekintélyesebb iskolanemmel, a gimnáziummal egyenlő méltóságot nyert.

A német nevelőintézetek fejlődését annyiban szerencsés csillagzat vezette, hogy e két irányban megtalálta a helyes utat. Mert a társadalom három rétegének megfelelően az iskolai intézménynek is három csoportja fejlődött, azonkívül a nevelő- és szak-

iskolák alsó- és felső tagozatának viszonyában megvolt a kellő határ. Az utóbbi azért történt célszerűen, mert a szakiskolák az előkészítő iskolákhoz alkalmazkodtak, s ezek viszont. Azonban *célszerűtlen dolog volt az, hogy az egyes iskolanemek kölcsönösen elzárkóztak egymástól.* Minden iskolafaj a maga útján haladt anélkül, hogy a többivel törődnék.

Az egyes csoportok izoláltsága elég élesen kitünik abból a tényből, hogy képviselőik semmit sem akarnak tudni egymásról, sőt gyakran ellenséges indulattal viseltetnek egymás iránt, a gimnáziumi tanító a reáliskolai tanítóval és mindkettő a népiskolai tanítóval szemben. Az a tudat, hogy mindazok, akik az ifjuság nevelésén dolgoznak, egyetlen nagy tanítói testülethez egyetlen nagy tanítói intézményhez tartoznak, oly kevéssé van kifejlődve, hogy már ebben a tekintetben is nagyon messze állunk az egységes nemzeti iskolától.

A mi iskoláink csak egymás mellett állanak, mint a faiskola fái, de ez nem lehet a jó pedagógus ideálja. A pedegógu szeme előtt egyetlen, hatalmas fa képe lebeg, amely közös törzsből ágakat és galyakat hajt az ég felé. És ez nem utópia.

Mint reálpolitikusok történelmi alapon állunk ugyan, mindamellett nem tekintjük minden gondolkozás nélkül jónak azt, ami már megvan; hanem azt tartjuk, hogy a meglevőt tovább kell fejleszteni és a továbbfejlesztése szükséges.

S itt, a mi vázlatunk a 14-ik évszáz nevezetes didaktikusának egyszerü, s mégis nagyszabásu tervéhez csatlakozik, ahhoz, melyet a *Didactica magna* 27-ik fejezetében nyújt. Ezt a tervet nem valósították meg. Csak elmélet maradt.

Csupán napjainkban jutott annyira, hogy az iskolapolitikusok gondolatait befolyásolja, s őket az egységes nemzeti iskola problemája felé terelje.

Lássuk, hogyan képzelte el Comenius a fölépitést? Comenius fölteszi, hogy a nevelés-tanitási idő 24 évig tart, a gyermekkortól a férfikorig, s a haladó kor éveit 4 fokozatra osztja: gyermekkor, serdülő kor, ifjúkor, s a kezdődő férfikor. Minden fokozatnak *6 évet* szán és megfelelő iskolát: I. Gyemekkor, 1—6.

életév, anyai iskola. II. Serdülő kor, 6—12. életév, elemi iskola. III. Ifjúkor 12—18. életév a latin iskola (gimnazium). IV. A kezdődő férfikor, 18—24. életév, az akadémia, egyetem, az utazások kora. És pedig — így mondja Comenius — anyai iskola legyen minden háznál; elemi iskola legyen minden községben (minden faluban, vagy mezővárosban); akadémia minden királyságban vagy nagyobb provinciában.

Az alsóbbfokú iskolák, — az anyai és elemi iskolák — mindkét nembeli ifjúságot nevelik. A latin iskola első sorban azokat az ifjakat nevelje, akik több szellemi tudásra törekesznek. Az akadémiák végre azokat neveljék, akik a többiek tanítói és vezetői akarnak lenni, hogy az egyház, az iskola és az állam soha se nélkülözze az arra való vezetőket.

Ha Comenius tanácsai, amelyek 250 évnél idősebbek, egyszerüségöknél fogva a mi viszonyainknak már nem is felelnek meg, de *az a szellem*, amely belőlük kisugárzik: *örökéletű.*

Ugyanezt a szellemet leheli az *Északamerikai Egyesült-Államok* iskolai szervezete is. Míg itt, Németországban, az iskolakategoriák egymás mellett állanak, ott egyik a másikból nő ki. Mi, németek, egész sor izolált fának vagyunk a birtokosai; ott egyetlen egy törzs az, amelynek az ágai fölfelé törekesznek. Ez a rendszer a következő beosztásból látható:

17—20. iskolai év. *University.* Egyetem, műegyetem.

13—16. iskolai év. *College.* Speciális amerikai iskola, félig középiskola, félig egyetem.

9—12. iskolai év. *High School.* Megfelel a reáliskolának.

5—8. iskolai év. *Grammer School.* Megfelel a nyolc osztályos német polgári iskolának.

1—4. iskolai év. *Primary, Element-School.* Megfelel a nyolc osztályos német polgári iskolának.

Az alsófokú népiskolán kezdi minden gyermek; tehetségétől, szorgalmától, energiájától függ, milyen magasra emelkedik az iskolák fokozatain, amelyek egymás fölé helyezkednek és szervesen kapcsolódnak egymásba. Bármennyi tökéletlenség is tapad egyes dolgokban ehhez a szisztémához, mégis nagyszerű

módon viszi keresztül az egységesen megalapozott művelődési fejlődést. Emellett különösen figyelemre méltó az, hogy ez a fokozat fiúkra és leányokra nézve egyaránt érvényes; mert az Északamerikai Egyesült-Államokban elejétől fogva azt a meggyőződést követték, hogy a két nem részére teljesen egyenlő módon álljon nyitva minden tanítási és nevelési intézmény.

Az amerikai iskolai szervezet minden gyermeknek módot és alkalmat nyujt ahhoz, hogy tehetségeinek és akaraterejének arányában a személyes kultura és szociális teljesítő-képesség bizonyos maximumát megszerezhesse.

Ennek így kellene lennie nálunk is. Ha nem is gondolhatunk arra, hogy a szervezés mintáját annak kölcsönözzük — ez ellen a történelmi tények tiltakoznak — de a vezérlő gondolatok elég erősek arra, hogy a német iskolaügy továbbfejlesztését egységes nemzeti alapon befolyásolják.

Mielőtt e szisztéma fejtegetésébe bocsátkoznánk, visszaidézzük emlékezetünkbe amaz ideális gondolatokat, amelyeket Németországban a 100 év előtti nagy idő teremtett.

(Folytatjuk.)

Kolozsvár. *Binder Laura.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

A **Frauenbildung** májusi száma megint mély hangokat érint a nőnevelés ideális világából. A kiadó hű megemlékezéssel adózik itt elhunyt munkatársának: *Erich Schmidt*nek, A német szellem kutatója és méltánylója volt; nagy tudós, nagy írásművész és emellett olyan előkelő pedagógus, ki a nők irodalmi munkásságát hazafiúi kötelességnek és nemzeti áldásnak tekintette. Keim igazgató jóleső érzéssel állapítja meg, hogy *Baden* egész női közoktatásügyét olyan megállapodott, harmónikus belső béke hatja át, mely az iskolai munkára nagyon előnyös. Csak a felső tanítónőképzés az, amit még hiányosnak mondanak. Nagy súlyt vetnek rá, hogy a felsőbb leányiskola eredeti jellege semmit ne szenvedjen a föléje épített háromféle középiskolai kurzustól. Meg hogy a nőiskola csak a felsőbb leányiskolának legyen a betetőzése; hogy ennek a műveltségét erősítse és bővítse, hogy a női hivatásokat szolgálja. Ez azért épenséggel nem zárja ki azt, hogy a nőiskola a háztartásból és a női kézimunkából, de csak ebből, tanítónői oklevelet is adjon.

Schwender főtanító folytatja értekezését a *dolgozatírás*ról. Első kérdése, hogy az életből vett tárgykörben adhatók-e az alsó és a felső osztályban ugyanazok vagy legalább hasonló témák. Feleletül fejtegeti, hogy a főkülönbségnek a feldolgozás módjában kell előtérbe lépnie. A feldolgozás módjában leírja és példákkal illusztrálja a különböző fokokat; alapul szolgál ennek a megméréséhez a szellemi és erkölcsi érettség, az élettapasztalat és a megfigyelő képesség, a szerkesztő összefoglalás, a kifejező gondolkozás, a színező és alkotó fantázia. Az előkészítésben legfontosabbnak tartja a tanár részéről a hangulat megadását, a javításban a további egyéni irányítást és lelkesítést. Ewert főtanító bevégzi fejtegetését az összehasonlító *vallástörténelem*ről *és* a *vallástan*ról. Stocker doktor a *művészettörténeti tanítás*sal foglalkozik. Szerinte fontos a bevezetés a jelenkor különböző áramlataiba, a megértés a nagy szellemek lelki világának a mélységeiben. Összefüggő művészettörténetet csak több évi előkészület után ajánl: ugyanezen a fokon nagyon kíván némi építészettant és alapos tájékozottságot a lakásberendezésben.

Az *iskolai ének*ben kiválik az a könyv, mely Caruso eredeti művészetét a hangképzés szempontjából vizsgálja és ebből levonja a helyes intonálás alapszabályait. A természetszeretet szempontjából is érdekes, hogy a porosz felsőbb leányiskolai tanítónők júl.—szept.-ben kurzust rendeznek a *tájképfestés*ből.

Július—augusztusban vaskos kettős füzet jelent meg. Legnagyobb része beszámoló arról a közgyűlésről, melyet *a felsőbb leányiskolaügy érdekében alakult német egyesület* tartott.

A végzett munka részletesebb beszámolóját illetőleg, fontos szerepet játszanak a tabelláris kimutatások a kronológikus felsorolás helyett. Mert sok a költség, indítványozzák, hogy az ingyenes nyomtatott naplókba a legtöbb előadásról csak kivonatot kérjenek.

Az előadások sorát Doktor von Drigalski nyitja meg a felsőbb leányikolai egészségápolással. Felhozza mindazt, ami az *iskolaorvosi állást* kívánatossá, hasznossá teszi és ami nagy óvatosságra int az egyén megválasztásában. «Sok tapasztalattal, szerető odaadással és gazdag szemléltető erővel» nagyon a szívén viseli az egészségtan módszeres, de szakavatott tanítását, a szülők bizalmának a megnyerését, az úgynevezett «elegáns» betegségek leküzdését, a lappangó fertőzések kellő megfigyelését, az egész lakosság és az egész társadalom áttekintő megismerését, a tanuló esetleges egyéni megerőltetésének higiénikus ellensúlyozását, a közegészség ápolását a női munkákban, Halle iskolaorvosi intézményének példaadó hatását.

Még részletesebb előadás és igen élénk eszmecsere indult meg a *nőiskola* szelleméről. Az előadásnak a vezető szempontja az, hgy ez az intézmény közös munka és közös társadalmi élet; éppen ezért minél több benne a mindenkire egyformán kötelező óra és nincs semmi vendégnövendék. Továbbá, hogy ez az iskola nem képesít semmire, de nagyon közel hoz sok olyan pályához, mely hivatásával rokon, mely csak a végső betetőzést kívánja meg külön, de ezt megkívánja speciális odaadással. Beható tárgyalás alá került, hogy a nő életében nem a háztartás vezetése és nem a főzés a fő, hanem a ház igazgatása, a nevelése a gyermekeknek; az igazi nő legtöbb jó munkája kultúrmunka, folyton, folyvást a gyakorlati életre alkalmazott intelligencia. Ebben a szellemben akarják megválasztani a nőiskolában a tanítás anyagát, ebben a szellemben akarják kiképezni a tanerőket a főiskolákon, lehetőleg női főiskolákon; ezért akarnak a gyakorlatra nagy gondot fordítani.

A német tanítók és tanítónők *egyetemes jóléti bizottsága* tizedik közgyűlését a gyönyörű nőiskolában, a szép parkos alapítványi kastélyban tartotta meg. Fontos szerepet visz az új *leányiskolai számtantanítási reform*. A körültekintő gazdasági érzéket és az ezen alapuló háziasszonyi erényeket célozza még a felsőbb osztályokban is, noha nem hagyja figyelmen kívül a mathematikai ismereteket sem.

A következő probléma az, hogy a *magániskolák* testületei ne szervezkedjenek-e külön. Majd kiemelik a «*Schülerinnenbücherei*» című folyóiratot, mely megnevezi és jellemzi az új iskolakönyveket s otthonnak és iskolának jó szolgálatot tesz. Hosszú vita indul meg a *francia és angol nyelv tanításról*. *Lohmann* előadó helyesli a reáliák terén beállt óratöbbletet, valamint a német nyelvnek és a német szellemnek nagyobb térfoglalását, de tanácsolja, hogy mindezt ellensúlyozzák az idegen nyelvi oktatás megszorításával. Jónak tartaná, ha a két nyelv körülbelül egy tantárgynak számítana. Meg az is, hogy szerinte túlbecsülik a franciának a praktikus, a pedagógiai, az irodalmi és az ethnografiai értékét, az angolét pedig lebecsülik. A franciában

sürgeti a nehezebben, de rövidebb idő alatt elérhető, a felsőbb iskolának jobban megfelelő tudományos felfogást és egyedüli célnak tartja az olvasási készséget némi etimológiai alapon. Az olvasmányokat újraválogatja az irodalmi érték és a fiatal ízlés szempontjából.

«*Wandervögel*» címen Wilker és Dührer felelnek a megtámadásra, amivel azokat a *turista-kirándulásokat* illetik, ahol szabad iskolai utazás formájában fiatalemberek és leányok útrakelnek, hogy hajózzanak egyet a világban. Büszkén említi, hogy tartózkodnak a szesztől, hogy romantikusok és kedves énekesek; hogy frissek, egészségesek, természetszeretők és világravalók; hogy megérdemlik minden szülő és minden pedagógus bizalmát, szimpathiáját; hogy előkelő társaságban is nagyon keresett és nagyon kellemes útitársak. *Wiget* igazgató régi írásokat szólaltat meg arról, hogy *Herbert gondolatait* alkalmazta a pedagógiában már 1801-ben Ziemsen. Megtette ezt előbb fiútanítványánál, azután annak leánytestvérénél. *Unna* József *a berlini egyetem filológiai kurzusait* dicséri. A husvéti szünidőben naponta 5—6 órát tartanak a legkülönbözőbb elméleti és gyakorlati tárgyakkal, módszerekkel. A grammofóntól is sokat tanult a hang színezését, magasságát, erejét illetőleg. Érdekelték azok a pszichológiai megfigyelések, melyekkel az angol mondatfűzést világították meg.

Az *irodalmi rovat*ban sok az érdemes figyelmeztetés. P. o. ilyeneket mond: a grafikus szemléletekkel ellátott fizika megbecsülhetetlen különösen a vizuális hajlamú tanulóra, de sokat ér a tanítónak is kikérdezésnél, mert az ezeken alapuló rajzokkal nagyon gyorsan megy a felelés. A szülőknek nagy öröm, ha az ő régi könyveik jelennek meg modern köntösben. A biológiában nagyon tanulságos az az állandó kölcsönhatás, ami az állat életmódja és szervezete közt fennáll. *Voigtländer* nagy jót tesz az önmagukat is képző tanulókkal, amennyiben forrásmunkákat ad ki számukra főleg házi használatra. *Schreiber Adél* előkelő, hatalmas szerkesztőségnek az élén nagy munkát adott ki az anyaságról; nemcsak azért szólal meg, ami tenni- és tanulnivaló, hanem komoly borzalmat ébreszt sok különböző bűn iránt is; a bűnök okait leginkább a józanság hiányában, azután könnyelműségben vagy frivolságban keresi. Nagyon jók az olyan könyvek, amilyet *Schaefer* adott ki a Gyermekkorról. Blumberger azért is szeretné az ápolónők nagyobb elméleti és gyakorlati kiképzését, hogy a német nép előtt növekedjék a tekintélyük. A Frauenbildung—Frauenstudium 16 női tudakozódó irodát tartott fenn és mindenütt nagy volt a forgalma; nagy lelkesedéssel fogadják, hogy kérvényt nyujt be női államvizsgaengedélyért.

Augusztusban Ziertmann is hangsúlyozza, hogy kisvárosban, a körülmények kényszerítő hatalma alatt, mégis csak az a leghelyesebb, ha a leányok fiúiskolába járnak. (Lásd mai füzetünk lapját. *Szerk.*)

Schulze igazgatónő elmondja, hogy egy-egy kiválasztott német órában igyekszik növendékeit ránevelni arra, hogy az *olvasás*sal, az iskolai tanuláshoz hozzátartozó házi olvasmánnyal úgy álljanak szembe, mint önálló, gondolkodó emberek. Félti őket, hogy vagy nem fogadják lelkükbe a nekikvalót sem, vagy túlsoknak túlságosan a befolyása alá kerülnek. *Döhler* igazgató annak a meggyőződésének ad kifejezést, hogy a *nőiskola* csak akkor felelhet meg hivatásának, ha kötelező

óráinak a száma jóval kevesebb, mint a legfelsőbb osztályé a líceumban. Keres időt a szellem és az egészség felfrissülésére, meg a társadalmi és a családi érintkezésre s emellett óhajtja, hogy minden ilyen iskola egyetértően, elsősorban, német nemzeti iskola legyen.

Mohr főtanító olyan nagy szerepet tulajdonít *a modern idegen nyelvekben az etimológiai művelődéstörténet*nek, hogy egesz világnézetté szélesíti ki. Sok érzéssel adózik a nyelvek szellemének, a szellem fejlődésének, annak a benső hatásnak, amit már az iskolásgyermek is felfoghat és élvezettel magábazárhat. Figyelmeztet rá, hogy az ilyen tanulás mennyire előmozdítja a történelmi érzék éberségét, a szókincs gyors gazdagodását, a kifejezések világosságát és a szemléltető erőt. Kívánna olyan iskolai szótárt, mely szótövek szerint csoportosít.

Gottschalk Johanna boldogan emlékezik meg róla, hogy az Általános Német Tanítónőegyesület milyen emelkedett és milyen buzgó közgyűlést tartott. Ezen a gyűlésen mindnyájan átérezték, hogy 33,000-en vannak! Működésüknek egyik fontos ága volt azoknak a *községi nevelési hivatalok*nak a sürgetése, ahol arról is gondoskodnának, hogy a nők háztartási kiképzést nyerjenek és hogy ez ne zavarja meg speciális tanulmányaikat.

Az *irodalmi hiradó* megemlít, de nem helyesel egy olyan vallástörténelmet, mely koncentrikus irányban megy előre, mely nem az anyagot, hanem a feldolgozást változtatja és ezzel követi az életkor haladását.

A közlemények között két igen fontos ismertetés jelent meg. Az egyik annak a tanmenetnek a vázlatát teszi közzé, mely *a női háztartás-gazdasági, felsőbb tanintézetek* számára készült. A minisztérium sok körültekintéssel dolgozott ezen, elő akarván mozdítani részben a családok javát, részben a közintézmények vezető-háziasszonyainak a méltó kiképzését. A másik közlemény Bajorországból származik, hol tizennégyféle *jogosítványt* adtak a *felsőbb leányiskolák*nak kenyérkereső pályák felé. Végül megvan annak a statisztikának a nyoma, mely a *kézműves pályán* mutatja be a német asszonyt; ezt a statisztikát nagyon ajánlják mind a propaganda, mind a gyakorlati tájékozódás céljából. Talán hozzátehetjük, hogy eddig még mint úttörő is fontos.

Budapest. *Schmidt Mária dr.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A Nők Nemzetközi Szövetségének (I. C. W.) 1912/13. évi működéséről. A szombathelyi kongresszuson a Szövetség munkáját ismertetve, Apponyi Albertné a következő előadást tartotta:

«Alapszabályainkban olvassuk a következőt:

— A Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének célja: Magyarország közművelődési, társadalmi, gazdasági és jótékonysági nőegyesületeinek egyesítése avégből, hogy egyesült befolyásukat megnyerje olyan feladatok megoldására, mire örömest, teljes szívükből vállalkozhatnak mindannyian: hogy minél szélesebb köröket alaposan megismertessen a nőknek az emberiség javára kifejthető munkásságukkal, annak sokféleségével és szinte határtalan terjedelmével; hogy elősegítse az érintkezést, a kölcsönös megértést, a bizalmat és összetartást azon magyar asszonyok közt, kik bármely formában a társadalom javáért munkálkodnak; hogy központot teremtsen, ahol a nők egymásra találhatnak és végül, hogy önálló államiságunknak megfelelően minden adandó alkalommal gondoskodjék a Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének a külföldi és nemzetközi társadalmi kongresszusokon való képviseltetéséről. —

A Szövetség tehát semmiben sem korlátozza a belépett egyesületek abszolut önállóságát, csak elősegíteni akarja az egymásra való hatásukat, növelni az összetartozóság érzetét, előmozdítani társadalmi közös érdekeinket. Felekezeti, nemzetiségi és politikai célok ki vannak zárva.

A nemzetközi szövetség ugyanezt a célt követi; az összes nemzeti szövetségek erejét akarja tömöríteni a nőket érdeklő célok elérésére, anélkül, hogy beleavatkozzon a nemzeti szövetségek belügyi tevékenységébe.

A *nemzctközi szövetség* azt a nagy előnyt nyujtja, hogy a különböző nemzeti szövetségek megismerkednek egymással, megtudják, hogy milyen munkát végeznek más országokban és milyen eredménnyel. A közös munka, a közös célokért való küzdés, nemzetközi megértéshez vezetnek, mely mindenképen kivánatos.

A nemzetközi szövetségnek elmult ügyviteli évében a legkimagaslóbb eseménye volt a Hágában májusban megtartott tanácsűlés (Executive).

Elnökünk, Lady Aberdeen és a nemzetközi titkár, dr. Alice Salamon ismertették az év főeseményeit. Elmondták, hogy Délafrikából érkezett hír szerint, ott is sikerült már egy nemzeti szövetséget teremteni, mely remélhetőleg nemsokára annyira meg fog erősödni, hogy beléphet a nemzetközi szövetségbe. — Oroszországban és Romániában

szintén folyik a munka a nemzeti szövetségek alapítására. (Mostanig 20 nemzet van képviselve a nemzetközi tanácsban.)

Elmondták továbbá, hogy már 1912 júniusban megtartották Dublinban a szűkebb tanács, azaz a tisztviselők testületének gyűlését, ott megállapították a római közgyűlés ideiglenes programmját.

E gyűlésből kifolyólag számos levelezés keletkezett. Mert az összes nemzeti szövetségeket a határozatokról értesíteni és javaslataik beküldését kérni kellett. Azonkívül el kellett küldeni a választási listákat a Rómában megejtendő új választásokra és az erre vonatkozó válaszokat kellett a nemzeti szövetségeknek visszaküldeni.

A Council, vagy Tanács, iparkodott minden évben egy hasznos könyvet kiadni, így a mult évben: «Women's position in the laws of the Nations», vagy: A nőnek helyzete a nemzetek törvényeiben. Ennek a könyvnek nem volna szabad hiányozni egy házból sem, de legalább kellene, hogy egy példány legyen minden nőegyesület tulajdonában. A könyv egész tartalma három nyelven van megírva: angolul, franciául és németül. Ezt a könyvet meg is küldték minden ország kormányának. A Council legújabb kiadványa: «Prevention of Tuberculosis and how it can be affected by the care and isolation of advanced cases» sok érdekes tudnivalót nyújt a tuberkulózis elleni védekezésre: ez a könyv angol nyelven jelent meg, Lady Sherdeen a szerzője,

A Tanács iparkodott a női mozgalmakat képviselő folyóiratok teljes kimutatását összeállítani és ezt címtár gyanánt évkönyvéhez csatolta, ahol azok, akik érdeklődnek a női mozgalmak iránt, a különböző országok tevékenységéről felvilágosítást találhatnak.

Az Executiveben, a Tanácsban több változás történt. A szövetségben annyira tisztelt Mme Sarah Monod utóda lett Mme Jules Siegfried, Fröken Henni Forchhammer, az előbbi dán elnök helyébe Paludan Müller kisasszonyt választották meg. Végre Oroszországban, hol Mme de Philosophoff halála óta nem volt tiszteletbeli elnök, Mme Anna Chabanoff átvette ezt a tisztet.

Egy ország, mely mostanig nem volt összeköttetésben a nemzetközi szövetséggel, Románia, most lesz képviselve Mme Bratiano által.

Végre a New-Zeelandi tiszteletbeli elnök, Mrs Sheppard egészségi okokból visszalépett. Tudniillik azokban az országokban, ahol nemzeti szövetség még nincs organizálva, de hol mégis foglalkoznak már azzal, tiszteletbeli elnök képviseli az illető nemzetet a nemzetközi tanácsban.

A tanácsülés elhatározta, hogy a következő évi propaganda munkájának legfontosabbika lesz, hogy azokban az országokban, ahol nincsen még fiatalkorúak törvényszéke, ilyenek létesítésére buzdítsa a társadalmat.

Elhatározta továbbá, hogy a nemzeti szövetségeknek figyelmébe ajánlja a nő- és gyermekvédelem minden nemét, a cselédszerző irodák szigorú ellenőrzését, a két nem egyenlő erkölcse melletti küzdelmet és a ki- és bevándorlók védelmét s ezeknek a feladatoknak nagyobbmérvű szolgálatára serkenti tagjait.

Elhatározta, hogy a nemzeti szövetségeknek ki- és bevándorlási szakosztály létesítését ajánlja; e szakosztálynak feladata olyan kiván-

dorlók közt, kiket visszatartani már nem lehet, felvilágosító röpiratokat kiosztani, hogy ismerjék annak az országnak, melybe utaznak főbb törvényeit, munkaalkalmait, biztosítási és segélyviszonyait.

Még sok másról volt szó, de az előrehaladott idő már nem engedte, hogy említsem.

Végre a Tanácsnak nagy örömére Lady Aberdeen megengedte, hogy őt ujra kandidálják az elnöki tisztre.

A nemzetközi szövetség közgyűlése jövő május első felében Rómában lesz. Reménylem, hogy Szövetségünket számos tagja fogja képviselni, legalább elegendően arra, hogy Magyarország minden bizottságban képviselve legyen. Ezzel befejezem jelentésemet és köszönöm, hogy annyi figyelemmel és türelemmel hallgatták.»

*

Az Erzsébet Nőiskolai Iskolatársak Szövetsége. Jegyzőkönyv,* felvétetett a budapesti áll. Erzsébet Nőiskolában, az intézet 40 éves jubeliumának előkészítésére kiküldött bizottságnak 1913 évi április hó 24-én tartott értekezletén. Jelen voltak Berta Ilona igazgató elnöklete alatt Bock Ida, Csemez József, Éberhardné Jausz Józsa, Hollós Károly, Holzmannné Pákh Berta, Szarvassy Margit, Tavassy Mariska, Tocsek Ilona és dr. Tolnai Vilmos intézeti tanárok, továbbá özv. Sebestyénné Stetina Ilona volt intézeti tanár, az áll. nőipariskola igazgatója. Pischl Iduna betegsége miatt nem jelenhetett meg.

1. Berta Ilona elnök megnyitván az értekezletet, jelenti, hogy az intézet mindkét tanári kara egyértelműleg elhatározta, hogy az intézet fennálásának 40-ik éve méltóan megünnepeltessék, a részletekre és módozatokra vonatkozó javaslat elkészítésére pedig a jelen bizottságot küldte ki. Felveti elsősorban azt a kérdést, hogy az ünnep házi vagy országos jellegű legyen-e?

A bizottság nagyobbszabású ünnepnek rendezését az intézet félszázados fennállásának betöltésekor tartván alkalmasabbnak, javasolja, hogy a jelen évben rendezendő ünnep az intézetben tartandó házi ünnep legyen, a melyen a meghívott tanügyi hatóságokon és az intézet tanári testületén és ifjúságán kívül résztvegyenek az intézetnek volt tanárai, a volt tanítványok közül pedig azok, akik a tanügyi pályán vezető állásban működnek.

2. Az ünnepnek időpontjára nézve a bizottság azt ajánlja, hogy az ünnep f. é. november hó 19-én Erzsébet napján tartassék meg.

3. Az elnök felveti azt a kérdést, milyen legyen az ünnepély: a maga részéről erre nézve elsősorban az intézet 40 éves történetének megírását tartja szükségesnek. Jelenti, hogy az intézet története kezdetétől 1869-től 1885-ig igen szép és részletes kidolgozásban meg is van, ellenben a 30 éves jubileum alkalmával kiadott füzet csak rövid viszzapillantást nyujt; jelenti, hogy az intézet történetéből még hátralevő 28 évre terjedő résznek megírása az adatok kikeresése miatt oly nagy munkát igényel, amelyet igazgatói teendői mellett az ünnepély

* Történeti szempontból érdekes dokumentumot közlünk e jegyzőkönyvben, melynek az «Iskolatársak Szövetségé»-re vonatkozó 5. pontját ajánljuk olvasóink figyelmébe. *Szerk.*

napjáig elvégezni nem volna képes; örömmel jelenti azonban, hogy Pischl Iduna ezen munkában való közreműködésre készséggel felajánlotta segítségét, s így maga is szívesen vállalkozik az intézet történetének megírására.

A bizottság úgy véli, hogy az intézet történetéből a meglévő 1869-től 1885-ig terjedő részt teljes egészében felhasználva, a jelen évig terjedő rész évről-évre krónikaszerűen folytatandó; köszönettel fogadja Berta Ilona igazgatónak és Pischl Iduna tanárnak ajánlkozását, hogy az intézet történetének megírását ilyen értelemben folytatják.

4. Fölmerült az a javaslat, hogy az ünnep alkalmából valósítsuk meg Berta Ilona igazgatónak ismételten megpendített eszméjét és vessük meg az intézet történetére vonatkozó alapját. Ebbe tartoznának az intézet régi épületeinek, igazgatóinak, tanárainak és növendékeinek fényképei, kéziratok, levelek, hírlapi cikkek, életrajzok, emléktárgyak stb.

A bizottság az igazgató tervéhez hozzájárulva javasolja, hogy az intézet történetére vonatkozó muzeum létesítése az ünnep alkalmából indíttassék meg.

5. Elnöklő igazgató indítványozza, hogy a két volt igazgató emlékére szegénysorsú növendékek segélyezésére alapítvány létesíttessék, elmondja, hogy 1904-ben Iskolatársak Szövetsége címen az intézetben már megindult a volt növendékeknek egy jótékonycélú egyesülése, némi pénzalap is összegyült, de a mozgalom abbamaradt.

A bizottság indítványozza, hogy Iskolatársak Szövetsége címen az ünnep alkalmával a volt növendékek körében egyesület alakíttassék, amelynek az intézetbe lépő növendékek 1—1 korona díj ellenében szintén tagjai lennének. A szövetség tagjainak találkozási napjául a két volt igazgató emlékére Janka napját, május hó 24-ét tartja legalkalmasabbnak. A pénzgyüjtésre való engedély megszerzése és az alapszabálytervezet jóváhagyása után az intézet tanári testületeiben is megindítandónak tartja a pénzgyüjtést, a segélyalap gyarapítására pedig a két volt igazgató arcképének sokszorosítását és elárusítását, az intézetben több perzselynek elhelyezését és a végzett növendékeknek az intézet által közvetített elhelyezése után kivetendő csekély díjak szedését tartja alkalmas eszközöknek.

6. Az elnök javasolja, hogy az ünnep alkalmával határozzuk el Zirzen Jankának, az intézet alapítója mellszobrának az Erzsébet Nőiskola kertjében való felállítását. Jelenti, hogy a mellszobor megalkotásának és felállításának költségei iránt már tájékozódott és ez alkalommal Strobl Alajos szobrászművész azt az ajánlatot tette, hogy a művészi tiszteletdíjról lemondva, pusztán az anyagi költségek megtérítése ellenében hajlandó a mellszobrot elkészíteni.

A bizottság hozzájárul az igazgató javaslatához, mely szerint az ünnepen megindítandó Zirzen Janka mellszobrának felállításához szükséges pénzösszegnek a gyüjtése.

7. A bizottság ajánlja még, hogy az ünnepen szerepeljen az igazgató, a tanári kar és a tanulóifjuság.

Egyéb tárgy nem lévén, az elnöklő igazgató az ülést berekeszti.

Budapesten, 1913 április hó 24-én.

Berta Ilona,
igazgató, elnök.

Hollós Károly,
jegyző.

*

Művészet, élet, rajztanítás. A mi időnkben szinte napról-napra nagyobb lendületet vesz a rajztanítás, de mégis ritkán emelkedik programmja olyan lelkesen, olyan szép és reális eszmékkel, olyan vonzó magaslatok felé, mint a Művészet XII. 10. számában. Nagy Sándor gyönyörű. poétikus szavakkal, hosszan beszél mindjárt a füzet élén. Címül így kezdi: «rajzolva-oktatás». Reményli, hogy «egyszer csak általános érdekűvé lesz a rajz is, mint a beszéd, mint az írás, mint az ének; nem is olyan nagy ideje, még az írás-olvasás is csak a kiváltságosaknak, avagy a harcra alkalmatlan véznáknak jutott osztályrészül ....» «Ha csak egy kicsit visszatekintünk arra, hogy honnét fejlődött a beszéd és az írás, mindjárt szembeötlik a rajzolás fontos szerepe s önmagától kínálkozik a közoktatáshoz.» «— a szellem isteni kialakulására figyel a rajzolva oktatás. Az öt érzék minden természeti benyomását öntudatosan újrakéri, felidézi, új formába gyúrja, minden oldalról kitisztítja s úgy teszi az emlékezet polcára.» «Így tisztulnak öntudatosan a képek, így erősödik a megfigyelés s így alakul ki egy új világ.....» «Akinek a lelke puszta abstrakció, olyan terméketlen az, mint a Karsztok...» «Lerakodnak — olyan szín- és formatiszta benyomások a rajzolgatás révén, amik nem szükségkép a művész szellemi kellékei. Az övé is, de elsősorban az emberé, minden emberé, mindnyájunké.» «Ebben rejlik a hozsannával üdvözlendő ujdonság, hogy a rajzról való felfogás változott meg a tanítás terén, nemcsak a rajztanárok munkakörét illetőleg, hanem az egész tanügyi vonalon át, be a dedóba, a gyermekszobákba — egész a bölcsődalig!»

Beszél még sokat, nagyon sokat erről a megváltozott felfogásról, de mindez csak bevezetésnek tűnik fel, mikor azt mondja: «Ha valaki régebben végignézett a katedráról, teszem: ötven gyermekfejen, döbbenve láthatta, hogy az igazi intelligencia gyémántja csak nehány szemből sugárzott ki, az se a katedra felé, hanem kifelé az ablakon. A katedra felé csak nehányé sugárzott betegesen, a felszított ambiciótól tüzelve..... a tehetetlen tömegen tört össze minden jóakarat.... Most figyeljünk. Nézzük csak, hogy nyomul előre az elemi iskolákból egészségesen, a saját megfigyelésein felépült gyermeksereg. Ezek megváltoztatnak mindent....» *t. a.*

*

Fölhívás Péterfy Sándor emlékének megörökítésére. Péterfy Sándor meghalt! Hamvait Budapesten a Kerepesi-úti Köztemetőben helyeztük örök nyugalomra. A székesfőváros fenkölt gondolkodású Tanácsa díszsírhelyet adott a magyar tanítóság rajongó szeretettel övezett nagy halottjának. Rajtunk, tanítókon a sor, hogy elhunyt vezérünk nemes egyéniségéhez és a magyar közoktatásügy munkásainak kegyeletéhez méltó emlékmű hirdesse időtlen-időkig Péterfy Sándornak elévülhetetlen érdemeit! Haló porainak márványkő, — áldott nevének a magyar tanítók közép- vagy főiskolán tanuló leányai részére emelendő Péterfy Sándor-leányotthon legyen soha el nem múló emlékjele! A Magyarországi Tanítók Eötvös-alapját, a budapesti és kolozsvári Tanítók Házát az Ő csüggedetlen, kitartó munkássága teremtette meg és növelte naggyá. Sikerekben és az évek számában is gazdag életének minden percét a magyar tanítóság javának szentelte; a miénk

volt nemes lelkének minden gondolata, szerető szívének minden dobbanása. Nincs a magyar közoktatásnak egyetlen ágazata, melynek munkásai Péterfy Sándor áldásos működésének gyümölcsét ne élvezték volna! Azért bízó bizalommal fordulunk Magyarország közoktatásügyének minden rendű munkásaihoz: támogassanak adományaikkal és gyüjtésökkel Péterfy Sándor emlékének e kettős megörökítésében! A magyarországi tanítók Eötvös-alapjának nevében: *Bárczy István* dr., Budapest székesfőváros polgármestere, elnök. *Székely Károly*, elemi iskolai igazgató, főtitkár. *Gergely István*, elemi iskolai igazgató, számtartó. *Rákos István*, elemi iskolai szakfelügyelő igazgató, alelnök. *Józsa Mihály*, kir. tanfelügyelő, alelnök. *Háros Antal*, elemi iskolai tanító, titkár. *Háda József*, elemi iskolai igazgató, ellenőr.

*

Szmirnacsomózógép. Évek hosszú sora óta foglalkoztak már a szakkörök annak a problémának a megoldásával, miképen lehetne olyan csomózógépet konstruálni, mely a valódi perzsa és szmirna csomózást végzi: — azonban a kisérletek eddig gyakorlati eredményre nem vezettek.

Annál nagyobb örömünkre szolgál, hogy most a «Textilipar»-ból arról értesülünk, hogy egy magyar embernek sikerült ezt a feladatot megoldani. Bányai Mór, a tolnai szőnyeggyár igazgatója, olyan csomózógépet konstruált, amely egyaránt készíti úgy a perzsa, mint a szmirna csomót és a berendezése olyan, hogy négyzetméterenként 10,000—160,000 csomót tud a szőnyegbe becsomózni. Ennek következtében nemcsak az olcsó, de a drága antik mintájú és minőségű perzsa és szmirna szőnyegek gyártására is mindenben megfelel.

A gép emellett igen egyszerű szerkezetű, akkora mint egy nehéz lenszövőszék, napi teljesítő képessége pedig körülbelül másfél millió csomó az árú szerint.

*

Az Országos Magyar Iskolaegyesület aradi fiókja most nyitja meg hetedik csipkeverő tanfolyamát. Ennek a munkásságnak annál nagyobb a jelentősége, mert nemcsak a szegényebb néposztály tagjait képezik ki keresetre, de a középosztály tagjainak is módot nyujt arra, hogy a drága brüsszeli, velencei és más külföldi csipkéket maguk készítsék el és így megakadályozzák sok ezer koronának külföldre való vándorlását. Az eddigi tanfolyamok olyan nagy sikerrel végződtek, hogy az egyesület elhatározta a tanfolyamoknak még szélesebb körben való kiterjesztését. — Milyen tekintélyes nemzetgazdasági és művészeti tényezővé válik a népipar!

*

A m. kir. állami Nőipariskola tanfolyamai. A m. kir. állami Nőipariskola mindhárom intézetében (VIII. ker. Rákóczi-tér 4. sz., II. ker. Margit-körút 54. sz., X. ker. Román-utca 16. sz.) a rendes szakosztályokon kívül a következő délutáni tanfolyamok nyílnak meg február 1-én: 1. fehérvarró, 2. szabósági, 3. himző, 4. géphimző, 5. divatárú és virágkészítő, 6. csipkekészítő tanfolyam, melyekre

február 6-ig lehet beiratkozni. Ezeket a tanfolyamokat az iskola olyan asszonyok és leányok számára rendezi, akik elfoglaltságuk miatt a rendes szakosztályok délelőtti óráin nem jelenhetnek meg s magukat egyes iparágakban tökéletesíteni kívánják. A Rákóczi-téri főintézetben főzőtanfolyam is van délelőtt 8—1 óráig tartó tanítással, erre, valamint a mosó-vasaló tanfolyamokra egész éven át vesznek fel új tanulókat.

A kereskedelmi miniszter a ruhavarrónők részére két *esti szabászati tanfolyamot* is nyitott az állami Nőiparis kolában. A kereskedelmi miniszter ezzel a tanfolyammal azon varrónők sorsán akar segíteni, kik divatszalónokban és varróműhelyekben dolgozván, mindig csak részletmunkával foglalkoznak, egy ruhadarab önálló elkészítésére sohasem nyílik alkalmuk, s így elesnek annak a lehetőségétől, hogy bármikor is önállósíthassák magukat és a maguk kezére dolgozhassanak. A február 1-én megnyiló esti tanfolyamokban megtanulhatják a jelentkezők nemcsak a mértékvételt s a mérték után való pontos szabásrajzok készítését, hanem a kiszabott ruhadarabok összeállítását és mintalapok után való megtervezését is. A tanfolyamra azonban, amelyen hetenként háromszor este 7—9-ig fog folyni a tanítás, nemcsak varrónőket vesznek fel, hanem minden felnőtt nő beiratkozhatik arra, aki a szabás-varrásban magát tökéletesíteni kívánja.

Beiratkozni lehet a tanfolyamokra február hó 6-ig az állami Nőiparis kola igazgatójánál. A 4 hóra terjedő egész tanfolyam beiratási és tandíja csak 24 korona.

*

A M. D. E. igazgatósága január 13-án tartotta Herich Károlyné elnöklete alatt rendes havi ülését, melyen a rendes évi és a rendkívüli segélyek kiosztásáról határoztak. Örömmel vették tudomásul, hogy Kodolányi Antalné végrendeletileg 5000 koronát hagyományozott az egyesületnek, mely összeg a hagyományozó nevén, mint alapítvány fenntartandó, kamatai pedig az egyesület céljaira fordítandók. A hagyatéki tárgyalás már megvolt, s az egyesület a részére hagyományozott 5000 koronát legközelebb átveheti. A pénztár 8000 korona pénzkészlettel zárult, a pénztárvizsgálatot februárban, a közgyűlést előkészítő választmányi ülést márciusban tartják; a Péterffy alapítvány kamatait és fővárosi tanítónők betegsegélyző alapjának kamatait egy márciusi ülésen szintén osztja ki az illetékes bizottság. A mai füzetünkben közölt pályázati hirdetésekre e helyen is felhívjuk olvasóink figyelmét.

Pályázat.

A Mária Dorothea Egyesület alólirott elnöksége, ez évi március hó 1-én lejárandó pályázatot hirdet, 100 (azaz egyszáz) korona segítség elnyerésére, Budapest székesfőváros szolgálatában levő, vagy volt, egy oly tanítónő, vagy óvónő javára, aki beteg és szűk anyagi helyzetben van.

A pályázó bélyegtelen folyamodványát ez évi március hó 1-ig intézi a Mária Dorothea egyesület elnöksége címére: Budapest, VIII.,

Orczy-út 6. sz. alá, a Tanítónők Otthonában levő, egyesületi titkári hivatalban.

A pályázó mellékletekben hitelesen bizonyítja, székesfőv. szolgálatát, súlyos betegségét, szűk anyagi helyzetét, 20 K járulékának befizetése tényét és idejét.

Későn érkezett és kellően fel nem szerelt folyamodványt az elnökség nem vesz tekintetbe.

E 100 koronát, mint az alapítvány tőkéjének 1914. évi kamatját a «Székesfővárosi tanítónők és óvónők Erzsébet királyné betegsegítő alapítvány»-ának gyűjtő és kezelő bizottsága ajánlatára, az egyesület annak a pályázónak ítéli oda, aki betegsége és anyagi helyzete miatt, legjobban rászorult a segítségre.

Budapesten, 1914 január 23-án.

a Mária Dorothea egyesület elnöksége nevében

Herich Károlyné
alelnök.

Pályázat.

A Péterfy tanítványok alapítványának 2600 korona tőkéje után 1914. év március 18-án esedékes évi kamat élvezetére alulirott egyesület pályázatot hirdet.

Az alapító levél értelmében: «Az alapítványi segélyt csak olyan nő folyamodó nyerheti el, és pedig vallásra, nemzetiségre, korra és tanulmányainak minőségére és tartamára, vagy állására való tekintet nélkül (akár különben is tagja a Mária Dorothea Egyesületnek, akár nem) aki az alábbi intézetek egyikében, nevezetesen:

a) a m. kir. állami Erzsébet Nőiskolában (előbb állami elemi és polgári iskolai tanítónőképző-intézet) VII. István-út 93. sz. a.

b) az országos kisdedóvó egyesület képző-intézetében, VII. ker. Szegényház-tér 7. sz. a.

c) a Fröbel-féle nőegyesület kisdedóvó képző intézetében VI. ker. Bajza-utca 27. sz. a. (előbb V. ker. Széchenyi-téren) végül

d) a m. kir. állami mintarajztanoda és rajztanárképző-intézetben VI. ker. Andrássy-út 71. sz. a. mint rendes vagy vendéglátó növendék Péterfy Sándor tanárnak tanítványa volt és ezt hiteles bizonyítványokkal igazolja. Az elaggott vagy munkaképtelenné vált, vagy nagy anyagi szükségben szenvedő és különösen a tanítással és neveléssel tényleg foglalkozott tanítványok előnyben részesítendők.

A kellőképen felszerelt bélyegtelen folyamodványok 1914. év

márczius hó 1-ig küldendők a Mária Dorothea Egyesület elnökségéhez címezve, Budapesten, VIII. ker. Orczy-út 6. sz. alá.

Budapesten, 1914 január 23-án.

A Mária Dorothea Egyesület nevében:

Radnai Jenőné,	*özv. Herich Károlyné,*	*Berta Ilona,*
titkár.	alelnök.	pénztárnok.

Iskolai békedolgozatokra hirdetett pályázatok.

Felhívjuk az iskolák figyelmét arra, hogy két nagy nemzetközi pályázat áll nyitva iskolai békedolgozatokra. Az egyiket a Berni Állandó Nemzetközi Békeiroda hirdeti, s minden nyelvű elemi iskoláknak, polgári és középiskolák négy alsóbb osztályának mindkét nembeli növendékei pályázhatnak rá, ha 15 évnél nem idősebbek.

A tárgyat a pályázat kiíró Seve és Delassus békeoktatási tárgysorozatából, vagy Gustav Mochnak «A választottbiróság» című könyvéből fogják választani. A Békeiroda mindkét könyvet szívesen rendelkezésére bocsátja azoknak a tanítóknak, akik növendékeiket előkészíteni akarják.

A pályamunka 1914 május 18-án, a békenapon irandó. Megírására a pályázók két és fél órai időt kapnak, a munkájukat két erre hivatott kiküldött fogja ellenőrizni. A dolgozat s pályázó és a két ellenőrző aláírásával ellátva még aznap Emile Arnaud úr címére, Luzarches, vagy pedig Mrs Fannie Fern-Andrews címére, 405, Marlborought Street, Boston, Mass U. S. A. küldendő. A tanítók, akik növendékeikkel a pályázaton részt akarnak venni, írjanak március 31-ig Emile Arnaud úrnak. A pályamunkák tárgyára és az ellenőrző egynek megválasztására vonatkozó utasításokat idejében meg fogják kapni. A legjobb dolgozatokat több 50, 20 és 5 frankos díj, könyvjutalom vagy dícséret fogja jutalmazni. Jutalmat kapnak azok a tanítók is, akiknek legalább két tanítványuk lesz a nyertesek között.

A második pályázatot az Amerikai Békeoktatási Liga rendezi, s két csoportból áll. Az elsőnek tárgyai: «az iskclák szerepe és feladata a békemozgalomban», s elemi tanító- és tanítónő-képző intézeti növendékek pályázhatnak rá.

A másodiknak tárgya: «A hágai békekonferenciák jelentősége és fontossága». Pályázhatnak középiskolai tanulók és egyetemi hallgatók. Mindkét csoportban 3—3 díj van, Seabury díjak címen, 375, 250 és 135 frankosak. A pályázat 1914 március 1-én zárul. A dolgozat 3—5000 szóból álljon, s a papiros féloldalán legyen írva német, angol, francia

vagy olasz nyelven. A kéziratok Emile Arnaud úr vagy Mrs. Fern-Andrews fent megadott címére küldendők. Bővebb felvilágosítással szolgálnak Kemény Ferenc, Szondy-u. 98. és Rosenberg Auguszta, Heltai-u. 26.

*

Halálozás. A budapesti V. ker. Szent-István-téri községi elemi iskola tanítótestülete mély fájdalommal jelenti szeretett kartársa *Lantos Izsóné* szül. *Singer Janka* székesfővárosi tanítónőnek folyó évi január 8-án, délelőtt 9 órakor, a népoktatás terén 39 évet meghaladó fáradhatatlan munkássága közben történt gyászos elhunytát.

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára

Budapest, VI., Bulcsu-utcza 7.

Telefon 21-06

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemü
fizikai, kémiai, geometriai
és **psychologiai** tanszereket.

Felszerelnek
természetrajzi, földrajzi
és **történelmi szertárakat.**

Az Erzsébet nőiskola fizikai szertárának évek óta szállítója.

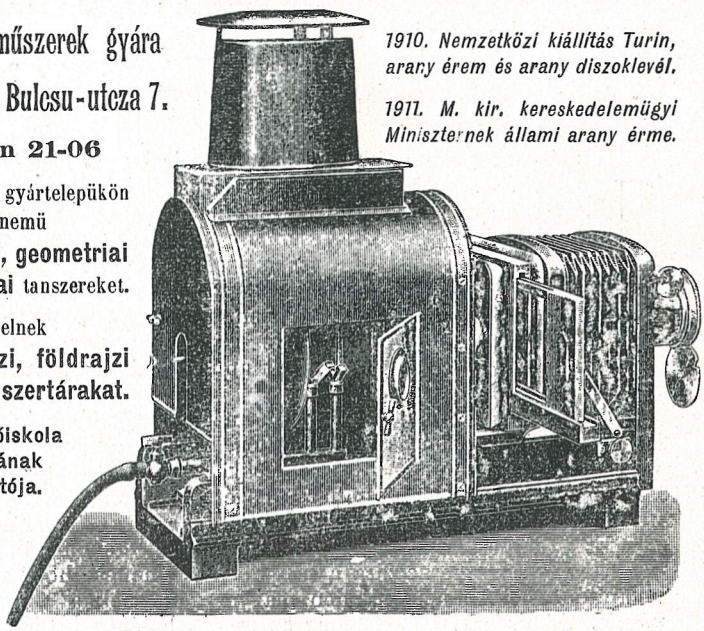

1910. Nemzetközi kiállítás Turin, arany érem és arany diszoklevél.

1911. M. kir. kereskedelemügyi Miniszternek állami arany érme.

IRODALOM.

Havas István: A TOMAJUJFÜREDI ARANYNAPOK. Budapest. Singer és Wolfner kiadása.

Havas István szép elbeszélései is az életből indulnak ki és az életbe visznek vissza. Havas István történetnek nevezi elbeszéléseit és a szépséget keresi elbeszéléseiben, Havas István pedagógus. Gondolhatjuk mindjárt, hogy az a szórakozás amit ő nyujt, keresi az élet szépségeit a sivár felszín alatt is; vonzónak festi az emberi lelkeket; az érzések meg a gondolatok árjával nemcsak megállít, hanem serkent ki az életbe használni, jóttenni.

A kötet első száma hatásosan, kedves derűvel festi a pillanatnyi zavar és a pillanatnyi tehetetlenség őrült következményeit. Oh, ha ilyenkor egy kis időre csakugyan a föld alá sülyednénk, mint azt annyiszor kívánjuk!

A második szám naiv kedvteléssel rajzolja az ideális fiatalságot, benne a szegénység költészetét, a krajcáros gyüjtés örömét, akadályait, sikerét. Az ember tragédiája egyszerű népies kiadásának a rég óhajtott megvétele nagyon fontos esemény és életigazító szimbólum. — Mindkét számban egész egyszerűen, természetesen folyik a beszéd. Mintha nem volna benne semmi kigondolás, mintha fejből vagy írásból közvetlenül másolna valami hűen megőrzött naplójegyzet után. Egyenesen a lélekhez akar szólni. Tartalmas, szép, de komolyság kell a megértéséhez, nagyobb, mint amilyennel rendesen szépirodalmi munkához nyúlunk.

A többi talán még tartalmasabb, még komolyabb, még szebb, de a többi már mindig jobban csillog-villog, zeng-cseng sokféle fényben és vonz magához nemcsak a belső értékkel, hanem avval a gyönyörűséges köntössel, melyet mindjárt megérzünk, anélkül, hogy nehéz munkára feszülne a lelkünk.

És az utolsó, «A volt egyszer egy falu» olyan lélekemelő és olyan tündéries apotheozisa a magyar tanítónőnek, hogy azt nemcsak a tanítónőknek, hanem minden magyar embernek a szívébe kellene vésnie. És hirdetni kellene még az ország határán túl idegen nyelven is, hogy milyen szívek vannak ezen a remek darab földön, ezen a bérckoszorúzta, délibábdíszítette rónán. Itt — és egyáltalában a négy mesében — már erősen ragadja magával a pedagógust a költői véna; szó sincs róla, hogy háttérbe szorítaná, de egészen át meg átjárja.

Sok az életfilozófia is ennek a könyvnek minden egyes történetében. A fővonalakban nagy kört, életbevágó kérdést ölel fel ez is, az

is; a részletek meg alaposan elmélyednek a legapróbb vonásokba és mindennek megadják a maga nagy jelentőségét. Szerető megértéssel, hozzáértő érdeklődéssel követik a nő világának a legkisebb megrezdülését is, és épen ezért ajánlhatjuk ezt a szép könyvet olvasójnk figyelmébe. *S. M.*

*

A TESTNEVELÉS KÉZIKÖNYVE. Írta *Stankovits Szilárd.* Budapest. Rózsavölgyi és Társa. Ára díszes vászonkötésben 5 korona.

Akik a testnevelés, főleg az iskolai testnevelés kérdéseivel foglalkoznak, élénken emlékeznek arra a harcra, amely a régi német torna és a svéd tornarendszer között éveken keresztül folyt és amely végül is az utóbbi győzelmével fejeződött be. Régóta érezték és hirdették tornatanáraink, hogy a német tornarendszer nem alkalmas az iskolai tanításra, mert a test harmonikus és fokozatos fejlesztését nem tartja szem előtt és nincs tekintettel a főszervek működésére. Könnyű volt tehát a svéd torna terjesztőinek munkája, mert a rendszer a német tornával ellentétben az élettan törvényein alapszik, az emberi tudás bonctani és élettani ismereteiben gyökerezik és egész terjedelmében az orvosi tudományra támaszkodik, az iskolai testnevelésre pedig a fenti okokon kívül még azért is alkalmas, mert általa a tömegnevelés elve tökéletesen keresztülvihető.

Hazai tanügyi hatóságaink és szakembereink gyorsan felismerték a svéd rendszer rendkívüli előnyeit és siettek az iskolákba bevezetni. Irodalmunk is kezdett a svéd tornával foglalkozni, számos ismertető cikk és füzet jelent meg, de nagyobbszabású munka, amely a rendszert egész terjedelmében, a kiegészítő részekkel együtt készen nyujtotta volna a közönségnek, mindezideig késett. A hiányt főleg az iskolák érezték és legfőképen ott, ahol a testnevelést nem szakképzett tanerők tanítják. Ezek az okok késztették testnevelésünk egyik kiváló munkását, Stankovits Szilárdot. a Magyar Athletikai Szövetség alelnökét arra, hogy megírja a «Testgyakorlás kézikönyv»-ét. A munka kimerítően ismerteti a testgyakorlatok nevelő hatását, élettani és egészségtani hasznát, általános útbaigazításokat ad a tanítók részére arra nézve, hogy miképen kell a gyakorlatokat kiválasztani, bemutatni, kijavítani és vezényelni. Azután részletesen foglalkozik azzal, hogyan kell a gyakorlatokat csoportosítani oly módon, hogy azok a test minden egyes részét és izmát foglalkoztassák; bemutatja a gyakorlatok sorrendjét és azok fokozását. Külön fejezetet fordít a könyv a kiegészítő gyakorlatoknak, a játékoknak, táncnak, úszási gyakorlatoknak, utánzó mozgásoknak stb. Végül a 6 éves kortól a 15 éves korig végezhető gyakorlatok 96 táblában vannak összeállítva. E táblák osztályok szerint vannak csoportosítva olyan egymásutánban, hogy a bennük feldolgozott anyag fokozatosan nehezedik a gyermekek korához képest a testi fejlődésük arányában.

A könyv rendkívüli gondossággal mindenre kiterjeszkedik, amire csak a tornatanárnak szüksége van és magánhasználatra is alkalmas, különösen azoknak, akik otthon magánúton végzik az iskolákat. De a könyv írója számolt a hazai viszonyokkal is. Tudjuk, hogy a vidéken számtalan iskola van tornaterem és tornaszerek nélkül: ezek is hasz-

nálhatják a könyvet, mivel gyakorlatai nem kívánnak tornaszert és így a sok falusi és tanyai iskolákban végre megvalósítható lesz a rendszeres testgyakorlás. A kézikönyv nyelvezete tömör, magyaros és világos; kiállítása, ábrái oly szépek, aminők még ilynemű munkában nem jelentek meg.

Stankovits Szilárd, aki eddig a szabadtéri, főleg az athletikai sportok lelkes munkása volt, igazolta, hogy a testnevelés és főleg az iskolai testnevelés terén megjelölni tudja a torna szerepét, hanem tökéletesen ismeri a rendszert és a tanításnak azt az anyagát is, ami a tanulók nevelésére felhasználható. *S. J.*

*

Az első magyar országos gyermektanulmányi kongresszus naplója. Budapest, 1913. 376 l. Kiadja a Gyermektanulmányi Társaság. Ára 5 kor.

A vaskos kötet nemcsak visszapillantás egy lezajlott népes kongresszusra, hanem annál jóval több: a magyar közoktatásügynek, az iskolai higiénének, a gyermekvédelemnek, a gyermekre vonatkozó legfontosabb kérdéseknek új szempontok szerint való megvilágítása.

Az egész munka, melyet Répay Dániel és Ballai Károly szerkesztettek, négy részre oszlik.

Az I. rész a kongresszus szervezetét, előkészítő-bizottságát és azoknak munkásságát ismerteti.

A II. rész a kongresszus megalakulását, tisztikarát, Teleky Sándor gróf elnöki beszédét tartalmazza. Szó szerint és teljes terjedelmében adja a napló a négy főelőadást és a 13 szakelőadást, az előadók javaslataival és a vita során elhangzott felszólalásokkal együtt. Az előadók sorában vannak: Angyal Pál dr., Lechner Károly dr., Edelmann Menyhért dr., Weszely Ödön dr., Domokos Lászlóné, Guttenberg Pál, Urhegyi Alajos, Ballai Károly, Gockler Lajos dr., Imre Sándor, Vértes O. József dr., Laszczik Ernő, Juba Adolf dr., Szász Irén, Nógrády László, D. Révész Margit dr., Kármán Elemér. Mindegyik előadás magában is, a naplóból kiszakítva, értékes tanulmány lenne. Gyakorlati értéküket a hozzájuk fűzött javaslatok határozzák meg.

III. Az egész munkának csaknem a fele a gyermektanulmányi kongresszussal kapcsolatosan létesített kiállításnak a leírása. A tervezők főszándéka az volt, hogy a kiállítás «a gyakorlati nevelésben legjobban értékesíthető s az alkotó munka fogalmának keretébe tartozó anyagot minél tanulságosabban és minél szélesebben» mutassa be. A gazdag hazai és külföldi anyag hét csoportban nyert elhelyezést. Az egyes csoportokat a kiállító szakemberek: Répay Dániel, Nagy László, Quint József, Szántó Menyhért, Vértes O. József, Urhegyi Alajos, Náday Pál ismertetik.

IV. A kongresszus történeti részét Répay Dániel állította össze.

A naplót illusztrációk is díszítik, melyek gyermekrajzokat, a lélektani pedagógiai kísérletezést, a munkaiskolában előállított földrajzi tárgyak fényképeit mutatják be. Vannak ezenkívül benne a Társadalmi Múzeum csoportjából a gyermek fejlődését feltüntető grafikonok.

A naplónak, melyet a Gyermektanulmányi Társaság adott ki, ára 5 korona. *Gyulai Aladár.*

Fizikai *Kémiai*

Földrajzi *Természetrajzi*

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üveglechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Alapíttatott 1880. *Állami érem 1896.*

Pfaff-

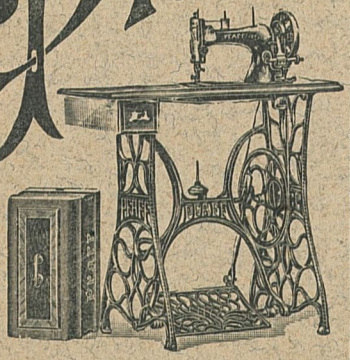

varrógépek a legjobbak!

HERBSTER KÁROLY

varrógép-nagyraktára

a világhírű

PFAFF-varrógépek

vezérképviselője

Budapest, VII., Károly-körút 9.

Nagy javítóműhely!

Képes nagy árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.

Felhivás előfizetésre.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1914-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — harmincötödik évfolyamát kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1914-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 6 kor.

Tanítónőknek és tanítónőjelölteknek 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt az «Erzsébet Nőiskolá»-ba (István-út 93); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyenné Stetina Ilona szerkesztőhöz (Rákóczi-tér 4.) küldendők.